

A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák az Egyesült
Államokban

Jelige: takker01

Tartalom

I. Bevezetés - Témaválasztás indoklása.....	3
II. A bizonyítékokról	5
1. Általános jellemzők.....	5
2. Tipizálás	5
3. Kontrollok.....	6
4. A közvetett bizonyíték kapcsolata a justizmorddal	8
III. Justizmord ismertetése	8
IV. Kriminalisztikai hibák csoportosítása	13
1. Téves azonosítás szemtanúk által	13
2. Hamis beismerés.....	20
3. Megbízhatatlan vagy nem megfelelő forenzikus tudomány	24
4. Állami félrevezetés.....	26
5. Informátorok	29
6. Gyenge védői munka	31
V. West Memphis Three esete	34
VI. Összegzés	41
Irodalomjegyzék.....	43

I. Bevezetés – Témaválasztás indoklása

A 21. században a technika fejlődésével hatalmas lépéseket tettünk a bűncselekmények sikeres felderítése irányába, ami nem meglepő a kriminalisztika „mérőköveiben” történő előrelépést tekintve:

1892-ben Sir Francis Galton kifejlesztette az ujjnyomatrendszert (melyet „Finger prints” című könyvében ismertet), majd 1903-ban elkezdődött az ujjnyomat nyilvántartás bevezetése és bizonyítékként való elfogadása, azaz a Henry-Galton rendszer átvétele. Azonban ezt megelőzte az Alphonse Bertillon által kifejlesztett első, antropometrikus személyazonosító rendszer. Ne feledkezzünk meg Hans Grossról sem, akinek magát a „kriminalisztika” kifejezést köszönhetjük. Ezt követte Edmund Locard törekvése, aki 1910-ben létrehozta az első törvényszéki laboratóriumot, s nyilvánosságra hozta elméletét, a „kicsérélődés elvét”, miszerint minden érintkezés nyomot hagy, ezzel jelentős lépést haladva a vér és anyagmaradványok vizsgálata terén. Jenkins neutronaktivizációs folyamata harmadik mérőköveként számítható, melyet James Watson követett a DNS kettős-spirál szerkezetének meghatározásával, s eljutunk napjainkig, ahol a legjelentősebb segítséget a digitális adatok jelentik.¹

Ám a nyomozati szakasz, - a laboratóriumi vizsgálatok, - és az igazságszolgáltatás is mind emberek, s nem gépek által vezérelt tevékenység, s nem vagyunk tévedhetetlenek. Bár a justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák vizsgálata nem új keletű téma, mégis lényegesnek tartom a nagyító alá vételét, hisz a mai napig jelentős problémákat vet fel, és ne feledjük; az igazságszolgáltatás során más emberek élete felett döntünk, így elengedhetetlennek tartom, hogy törekedjünk a lehetséges hibák minimálisra történő redukálására.

Az Egyesült Államokra esett a választásom, hisz az USA-t tekinthetjük az ellentmondások országának; amennyi kiváló pozitívumot tudunk felsorakoztatni, mind emellé párosul az árnyoldal is. Ez a kettősség kitűnik magából az USA jogrendszeréből is. Az Egyesült Államokban a jog nem más, mint egy mindenekfelett álló, egységes cselekvés: cselekvés mely az államon keresztül, illetve az állam által születik. Amikor a "jog" kifejezést használjuk, valójában "jogrendszert" értünk alatta. A jogrendszer első sorban tartalmazza a szabályokat, magát a "jogot". Ezen jogok közül egyesek szövetségi jogszabályok, melyeket a

¹Tremmel F.- Fenyvesi Cs.- Herke Cs.: Kriminalisztika, Tankönyv és Atlasz, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 41-42. old.

Kongresszus alkot, mások az állami jogalkotásból születnek, mások pedig a városi kormányzat által kiadott utasítások. Ezt követően pedig milliónyi egyéb szabály születik a kormányzat különböző szintjein. Ami azonban ténylegesen életre kelti ezeket a szabályokat, azok az emberek és intézkedések, amelyek megteremtik, közvetítik és megerősítik ezeket a szabályokat. Ezalatt értjük a rendőrséget, börtönöket, bírákat, FBI ügynököket, jogászokat és még folytathatnánk a listát a végtelenségig.² Az Államokban rengeteg eset kerül a bíróságok elé naponta, s annak ellenére, hogy hihetetlen nagy számban születnek téves ítéletek, a legnagyobb arányban ebben az országban jelenik meg a felderített és kompenzált justizmord ügyek száma. Hozzá kell tennem, ez az ún. Innocence Projectnek is köszönhető első sorban, mely nem más, mint egy civil szervezet, akik a DNS azonosítás technológiai fejlődésének következtében újravizsgálják olyan múltbeli ügyeket, ahol erősen megkérdőjelezhető az elítélt személy bűnössége.

Egész pontosan 1992-ben Barry C. Check és Peter J. Neufeld alapította az Innocence Projectet a Yeshiva Egyetem Benjamin N. Cardozo jogi karán, abból a célból, hogy segítsék azokat az elítélteket, akik a DNS azonosítás útján képesek bizonyítani ártatlanságukat. Ennek a kezdeményezésnek köszönhetően az Egyesült Államokban már több mint 300 elítéltet mentettek fel az újbóli DNS vizsgálatok következtében, ebbe beleértve 18 személyt, akik halálsoron voltak. Átlagosan 13 év az, amit az elítéltek a börtön falai között töltöttek a felmentésükig, illetve szabadlábra helyezésükig.

Az Innocence Project állandó jogászai és a Cardozo Jogi Kar diákjai nyújtanak az elítélteknek segítséget, s a non-profit szervezet elsődleges célja, detektálni a tévesen meghozott ítéleteket, tehát újravizsgálni a DNS technológia segítségével azon ügyeket, ahol a justizmord lehetősége fennáll, visszaadva az ártatlanul elítélt személyek szabadságát. Emellett fő célja, érdemi megreformálása a rendszernek, mely felelős az igazságtalan börtönbüntetésekért.³

Kiváló példának tekinthető ez a civil kezdeményezés, melyre sajnálatos módon hazánkban, jelenleg nincs példa, pedig nagy előre lépést jelentene a hazai justizmordok felderítésében és az ártatlanul elítéltek kompenzálásában.

² Lawrence M. Friedman: Law in America, A Modern Library Chronicles, New York, 2004. 4-5. old.

³ <http://www.innocenceproject.org/about/Mission-Statement.php>

II. A bizonyítékokról

1. Általános jellemzők

Lényeges figyelmet fordítanunk a bizonyítékokra, hisz számos fajtája és típusa ismert, ezáltal a justizmordhoz vezető hibákhoz egyenes utat mutathatnak. A bizonyítéknak pontos definíciója nehezen található, ám körülírással könnyebben értelmezhető, hisz értékelhető információként - akár személyes vallomás formájában vagy valamely okmányként -, vagy anyagi tárgyként, mely a törvényes nyomozásban állapít meg valamely tényt, vagy következtetést az ügy vonatkozásában.

Ez alapján bármi értékelhető bizonyítékként, ami információtartalommal bír az ügy szempontjából. Leggyakrabban valamely bűncselekmény eredménye, illetve részeként jön létre az ún. tényleges bizonyíték, mely az elkövetés helyén vagy egy olyan helyszínen keletkezik, ahol akár az áldozat vagy az elkövető korábban már járt a bűncselekmény elkövetését megelőzően vagy azután.

A szőrzet, egy ujjnyom, vér és cipőnyomok, mind ilyen tényleges bizonyítéknak tekintendők.

Indokolt esetben azonban létre lehet hozni a bizonyítékok egy speciális típusát, mely azt a célt szolgálja, hogy az előbbieken bemutatott „tényleges bizonyítékot” magyarázza vagy alátámassza. Kiváló példa a haj-és szőrszerkezeti felépítésről készített diagram, egy bűncselekmény helyszínének számítógépes szimulációja, vagy egy vérfolt mechanikai vizsgálata, mely valamely tanúvallomás megértésének vagy ellenőrzésének céljából is készülhet.

Az efféle meggyőző bizonyíték nem konkrétan a bűncselekmény eredményeképpen keletkezik, hanem később hozzák létre, ugyanis segít a „tényleges bizonyíték” jelentőségének értelmezésében, valamint egy adott eset magyarázatában, tények megállapításában; összességében ezért nevezzük bizonyítéknak.⁴

2. Tipizálás

Az alábbi felsorolásból láthatjuk, hogy a bizonyítékokat igen széles skálán be tudjuk sorolni különféle típusokba, fajtákba.⁵

⁴ Houck, M.M. – Siegel, J.A: Fundamentals of Forensic Science. Elsevier, Amsterdam – Boston – Heidelberg – London – New York – Oxford – Paris – San Diego – San Fransisco – Singapore – Sydney – Tokyo, 2006. 52. o.

⁵ Houck, M.M. – Siegel, J.A: i. m. 53. o.

- a) Beszélhetünk kiegészítő bizonyítékról, amely következtetésen alapul, s nem személyes tudomásból vagy észlelésből származik;
- b) Döntő bizonyíték az, amely olyan erővel rendelkezik, hogy legyőz bármely ellentétes bizonyítékot (erre példa a beismerő vallomás);
- c) Ellentétes bizonyíték, mely különböző forrásokból származik, s egy másik bizonyíték gyengítését szolgálja;
- d) Hitelesítő bizonyíték minden olyan bizonyíték, mely különbözik az összes többitől, mégis alátámaszt vagy megerősít egy másik bizonyítékot;
- e) Bizonyítékok egyik fajtája az ún. származékos bizonyíték, amely nem eredeti forrásból származik, ezáltal nem használható fel;
- f) Igazoló minden olyan bizonyíték, mely arra hivatott, hogy megalapozza a vádlott ártatlanságát;
- g) A „hallomás” nem más, mint egy olyan vallomás, melyet a tanú nem a személyes tudomásra alapoz, hanem mások által mondott információon alapszik, ezáltal a hitelessége a tanún kívüli más személytől függ;
- h) Terhelő bizonyíték célja, hogy megalapozza a bűnösséget;
- i) Vélelmezett bizonyíték minden olyan információ, melyet elégségesnek, illetve igaznak tartanak, kivéve ha egy másik bizonyíték kételyt állít vele szemben;
- j) „Prima facie” („első látásra elfogadható”) bizonyíték az, amely megalapoz valamely tényállást vagy ítéletet igazol, kivéve ellentétes bizonyíték bemutatása esetén;
- k) „Fertőzött” bizonyíték minden olyan bizonyíték, melyet nem lehet elfogadni, hisz közvetve vagy közvetlenül illegális elemeket tartalmaz.

Az alábbi felsorolás érzékletesen ábrázolja, milyen variánsaival találkozhatunk a bizonyítékoknak, s minden egyes típus magában rejti a hibázás lehetőségét, s eredményként egy adott ügyet teljes mértékben rossz irányba vezérelhet, így hibás ítéletet szülve.

3. Kontrollok⁶

Az esetleges hibák kiszűrése érdekében alkalmazzák a szakértők az ún. kontrollokat („controls”), amik olyan anyagok, melyek eredete ismert, s arra használják, hogy más új, egyben ismeretlen bizonyítékkal összevessék, s ezzel a teszttel határozzák meg az ismeretlen anyag (bizonyíték) eredetét. A kontrollok két fajtáját különböztetjük meg: negatív és pozitív kontroll. Az alábbi példa demonstrálja a kontroll tesztek működését:

⁶Houck, M.M. – Siegel, J.A: i. m. 66-67. o.

egy emberölés gyanúsítottjának pólóján piros foltokat találtak. Az első lényeges kérdés, amit meg kell válaszolni a foltokkal kapcsolatosan, hogy vér vagy sem. Tételezzük fel, hogy a foltok egy részén lefuttatott teszt eredménye negatív lett. Számos ok létezik rá, hogy ez miként történhetett:

- a) a folt nem vér,
- b) a folt vér, de a reagens, amit a teszt lefuttatásához használtak gyenge minőségű volt,
- c) van valami a pólón, amelynek kölcsönhatása negatív tesztet eredményezett.

Mielőtt arra következtetnénk, hogy a folt nem vér, számos kiegészítő lépést kell tenni. Egyik lehet egy „vélelmezett” teszt lefuttatása, figyelemmel arra, hogy az eredmények változnak-e. A másik lehet az első teszt újbóli lefuttatása egy olyan mintán, amiről ismert, hogy vér; tehát pozitív eredményt kell adnia. Ez az ismert vér egy pozitív kontroll. Ez egy olyan anyag, mely várhatóan pozitív eredményt fog adni a teszt reagenseivel és azt a célt szolgálja, hogy megmutassa; megfelelően működik-e a teszt.

Ebben az esetben, ha a pozitív kontroll pozitív eredményt ad, feltételezhető, hogy a reagensek helyesen működnek és egy másik okot kell keresni, ami a negatív eredményt adta a vér áztatta pólón. A póló rostjai tartalmazhatnak festéket vagy más olyan anyagot, például, amely deaktiválja a vér-tesztet, ezért nem megfelelően reagál a vérré. Ahhoz, hogy ezt a hipotézist ellenőrizzük, meg kell vizsgálni a póló egyes rostjait, melyek abszolút nem tartalmaznak foltokat. Ez lesz a póló negatív kontrollja: a teszt várhatóan negatív eredményt hoz. Ha a további eredmények is negatívak lesznek, az azt jelenti, hogy a póló még mindig tartalmaz valamit, ami beleavatkozik a tesztbe. Csak egy a folton történő eltérő teszt lefuttatásával lehet megerősíteni az eredményt. Más negatív kontrollt lehet futtatni „üres” mintákon – ezeket hasonlóan készítik elő, mint a többi tesztet, de bármely minta alkalmazása nélkül. Az itt kapott negatív eredmény jelentheti, hogy a foltra kapott pozitív eredmény bizonyosan vér.

Milyen eredménye lehet annak, ha nem alkalmazunk pozitív vagy negatív kontrollt? Ha nem használunk negatív kontrollt, téves pozitív eredményt kaphatunk; ekkor arra következtetnénk, hogy a folt vér, pedig valójában nem az.

A statisztikusok ezt I-es hibatípusnak nevezik. Az I-es hibatípusok nagyon veszélyesek, mert ahhoz vezethetnek, hogy valakit hibásan ítéljenek el egy ügyben, tehát ismét láthatunk egy lehetőséget az újabb justizmord bekövetkezésére. A pozitív kontroll hiánya hibás negatív eredményhez vezethet. Ebben az esetben II-es hibatípusról beszélünk. Ez általában ahhoz vezet, hogy valakit tévesen felmentenek, holott ténylegesen ő követte el a bűncselekményt. Bármely hiba problematikus, de a büntetőjogi igazságszolgáltatás álláspontja szerint inkább

enged valakit tévesen szabadon, minthogy tévesen vádoljon, majd ítéljen el egy ártatlan személyt. Ebből láthatjuk, hogy a pozitív és negatív kontroll fenntartása általában igen egyszerű és minimalizálhatja a hibák lehetőségét.⁷

4. A közvetett bizonyíték kapcsolata a justizmorddal

A "bizonyítékok királynőjeként" emlegetett közvetlen bizonyíték (pl. beismerő vallomás) mellett nem elhanyagolható a közvetett bizonyítékok jelentősége. Közvetett bizonyíték eredményezhet olyan megalapozott gyanút, ami okot adhat a büntetőeljárás megindítására, valamint elvezethet a közvetlen bizonyíték megszerzéséhez.

Tökéletes példa, ha egy bank páncélszekrényének belsejében megtalálják a terhelt ujjnyomát, ami olyan erőteljes bizonyítéknak minősül, hogy ennek tudatában a terhelt az enyhébb büntetés reményében beismerő vallomást tesz.

A közvetett bizonyítékok taktikai felerősítése azon alapul, hogy a krimináltaktika eszközeivel élve, felerősítsük a közvetett bizonyítékok által nyújtott információt (például egy kihallgatás során a szerzett bizonyítékkal összefüggő kérdések feltétele). Tehát a közvetett bizonyíték óriási információ-értékkel bír, de gyakorta nem jutnak hozzá ezekhez a szükséges, lényeges információkhoz. Ennek oka a nem megfelelő szakértelem, a bizonyítékok hanyag kezelése (pl. egy házkutatás során).

Az elmondottakból levonható a következtetés - amit a gyakorlat is igazol -, hogy a közvetett bizonyítékok kizárólagos fennforgása esetén sincs elháríthatatlan akadálya a büntetőjogi felelősségre vonásnak vagy a bűnösség megállapításának.⁸

III. Justizmord⁹ ismertetése

Először is el kell fogadjuk azt a tényt, hogy minden emberi tevékenység magában hordozza a hibázás lehetőségét. Az élet minden területén találkozunk tévedésekkel és hiányosságokkal, így a kriminalisztika, illetve a büntetőeljárás világában is előfordulhat.

⁷Houck, M.M. – Siegel, J.A: i. m. 67. o.

⁸Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 114-120. o.

⁹A kifejezés elsőként történő alkalmazása August Ludwig Schlözer 1782-es „Abermaliger Justizmord in der Schweiz” című tanulmányában olvasható, de ezt megelőzi Voltaire, aki egyik levelében a „jog gyilkosait”, „a jog merénylőit” említi. A mai tényleges értelmében alkalmazott „justizmord” használata 1822-ben Träger alkalmazta, már az összes téves bírói ítéletre

Ahhoz, hogy megértsük mit is jelent a „justizmord”, legegyszerűbb elindulni a kriminalisztikai hibák lehetséges típusainak – s, ezáltal egyben következményeinek a vizsgálatától.

Emellett meg kell jegyeznem, hogy elsősorban hiba-okként nem a szándékos, törvénytelen bizonyíték beszerzéssel foglalkozunk a továbbiakban (pl.: bizonyíték-koholás, hamis szakvélemény vagy okirat-készítés), hanem a szakmailag helytelen, kifogásolható, gondatlan jellegű hibázásokkal, bár egyes esetekben – lásd: „Állami félrevezetés” fejezet – a szándékosság lényeges, elengedhetetlen elem.

Legsúlyosabb hibaként a „justizmord” említhető – ami a nevében is magában foglalja; mely „bírói halál” vagy „jogi halál” kifejezésre fordítható –, ami nem más, mint egy téves ítélet, hibás felelősségre vonás, tehát a nem bűnös személy elítélése, felelősségre vonása, olyan bűncselekményért, amelyet nem követett el. Ennek is a legsúlyosabb fokozata, ha egy ártatlan személy halálra ítélnék. Igaz, mind Magyarországon, illetve Európában ennek a veszélyével nem kell számolnunk, de az Egyesült Államok egyes államaiban még napjainkban is jelen van ez a büntetési forma. A justizmord ezen fokozatához vezető hibákat – az Egyesült Államokra fókuszálva – a következő fejezetben részletesen kerül kifejtésre.

További következmény lehet a bűnös személy felelősségre vonásának elmaradása, aminek a hátterében állhat az, hogy nem sikerült az elkövető azonosítása, vagy annak ellenére, hogy a hatóságok előtt bizonyossá vált egyes vélt elkövető, illetve potenciális gyanúsított, végeredményben a felelősségre vonás azonban mégis elmaradt.

Harmadik „tévedés-típus” pedig, mikor egy konkrét személy ellen folytatott büntetőeljárást tévesen indítanak meg, vagy folytatnak. Úgy érezhetjük, ez utóbbi hibatípus eltörlül az első mellett, ám egy jogállamban megengedhetetlen még maga az eljárás megindítása is egy ártatlan személy ellen, így törekedni kell ezen esetek minimalizálására. Hozzá kell tennem, hogy különösen nagy kellemetlenségeket okozhat az eljárás, ha a személyi szabadságot korlátozó (pl. őrizet, előzetes letartóztatás etc.) vagy más kényszerintézkedések alkalmazása is megvalósul.

Ne feledjük, ezek csupán a társadalom által közvetlenül észlelt következmények, a személyben rejlő konkrét roncsolódás, károsodás mértéke, melyet egy justizmord okozhat, szinte felmérhetetlen. Egyéntől függő különböző tényezők határozzák meg azt, hogy ki hogyan képes feldolgozni a felelősségre vonás terhét, valamely olyan cselekedetért, amelyet soha sem követett el. Ezt követően pedig a társadalomba történő visszailleszkedés, s a társadalmi kirekesztettség olyan súlyos következményeket, s a személyiségben bekövetkező változásokat idéznek elő, melyek szinte megjósolhatatlanok. („Az Australian and New

Zealand Journal of Criminology tanulmányában 27 tévesen elítélt angol-wales-i megfigyelt személy között szereplő Sally Clark esetét mutatják be, akit véletlenül szabadságvesztésre ítélték Londonban 1999-ben és emelyből 2003-ban szabadult csak ki eredményes fellebbezését követően. Két év után a kétgyermekes anyuka miután sem ő, sem családja nem tudta feldolgozni a korábbi traumát, alkoholmérgezésben meghalt.”)¹⁰

Az elkövetkezőkben Fenyvesi Csaba előbb hivatkozott műve alapján a hazai justizmord esetek csoportosítását tekintjük át különböző szempontok szerint, amely lényeges, hogy a későbbiek folyamán egyértelműen lássuk, a hazai és amerikai kriminalisztikai hibák, melyek a téves ítéletekhez vezetnek, szinte teljesen azonosak. Az alábbi csoportosítás segítséget nyújt a könnyebb értelmezésben;¹¹

1. A kriminalisztika belső tagozódása szerint:

- a) krimináltaktikai – melybe bele tartozik a helyszíni szemle, „első csapás”, helyszín biztosítás, forró nyom, felismerésre bemutatás, helyszín blokkolás, bizonyítási kísérlet, kihallgatás, titkos eszközök alkalmazásának hibái, perszeverantikus verzió felfogás, rossz verzió állítás, védekezés ellenőrzés hiány, holtpont fel nem ismerése, helytelen nyomozás szervezés – a későbbiek során láthatjuk az Egyesült Államokban a justizmordhoz vezető okok velejét krimináltaktikai hibák adják, ezek közül is a felismerésre bemutatás rejti a legnagyobb veszélyeket.
- b) krimináltechnikai – legjellemzőbb hiba a nyom – és anyagmaradványok helytelen, nem megfelelő kezelése, illetve begyűjtése – „custody of chain” megsértése.
- c) metodikai – melynek felsorolása lehetetlen lenne, hiszen minden esetről, bűncselekmény típusnál előfordulhat – pl. helytelen számítógép lefoglalás.

2. A kriminalisztikai azonosítási piramis építőkövei szerinti hibacsoportok

Kriminalisztikai azonosítási piramisnak értjük azt a rendszert, melynek segítségével eljutunk a nyomozás (egyben a kriminalisztika) fókuszához, mely nem más, mint az azonosítás (tehát ez a piramis „csúcsa”).

- a) a hét kriminalisztikai alapkérdés (Mi?, Hol?, Mikor?, Hogyan?, Ki?, Kivel?, Miért?) képezik a piramis alapját, ezen kérdések azok, melyekre egy nyomozás során keressük

¹⁰Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2014. 169.o

¹¹Fenyvesi Csaba: i. m. 172-174. o.

a válaszokat, így könnyen előfordul az ezen kérdésekben történő tévedés is (például: idővesztesség, késedelmesség)

- b) A piramis középső bázisát képezik a nyomok, - anyagmaradványok, - a vallomás, - és az okiratok. Így nyomokkal kapcsolatos tipikus hiba a nyomrögzítés elmaradása.
- c) Anyagmaradványok esetében sajnálatos hiba a nem megfelelő mennyiségű minta begyűjtése, mely a későbbiekben teljes gátat szabhat az eljárás lefolytatásának.
- d) Vallomásokkal kapcsolatos hiba a hamis beismerés (s főként ennek fel nem ismerése), valamint a téves tanúvallomás (melyről lentebb olvashatjuk, milyen jelentős mértékben vezetnek justizmordhoz, s még meglepőbb módon igen gyakori).
- e) Végül az okiratok közé soroljuk a szakvélemények hibáit, s a hamis iratok fel nem ismerését.

3. Hibaveszélyesség fokai szerint is csoportosíthatóak a téves ítéletek:

- a) Nem túlzás a legveszélyesebb kategória elnevezés a „justizmord veszélyű” hibáknak, melyhez elvezethet egy felismerésre bemutatás elhibázása, egy hamis beismerés, tévedő tanúk vallomásai vagy akár egy téves szakvélemény is.
- b) Veszélyes, ahol ugyan nem következik be a téves felelősségre vonás – ilyen egy kutatási hiba, vagy a bizonyítási kísérlet hibái.
- c) Kevésbé veszélyesnek tekinthetők a csekélyebb súlyú hibák, mint a szembesítési hibák, melyek nem vezetnek jelentős változás bekövetkezéséhez az eljárás során.

4. Tettes vagy vélt tettes szempontjából nézve a hibák lehetnek:

- a) a tettes vagy vélt tettes javára szóló hibák (pl. poligráf téves kizárása, tanú tévedése stb.),
- b) a tettes vagy vélt tettes terhére szóló hibák (pl. poligráf téves terhelése, tanú tévedése ez esetben is stb.).

5. Hibázás láthatósága szerint:

- a) nyílt hibák (az előbbieken felsoroltak mind ide tartoznak)
- b) titkos hibák (mindazok a hibák, amelyeket titkos eszközök, erők és módszerek felhasználásával el lehet követni)

6. A hiba „elkövetési helye” szerint lehet:

- a) nyomozási szakban – az 1.-es pontban említett krimináltechnikai hibákat mind ide sorolhatjuk példaként,

- b) közbenső eljárásban – legjellemzőbb azon esetekben ahol a vizsgálóbírák, ügyészek is lehetőséget kapnak nyomozási, kriminalisztikai cselekmények végzésére (például kihallgatás),
- c) bírósági szakban (pl.: kihallgatások taktikája).

Az alábbi táblázat szemléletesen ábrázolja, 205 különböző szerző által, eltérő időszakokban és különböző országokban vizsgált ügyekben az alább felsorolt kriminalisztikai hibák gyakoriságát. Van, hogy egyetlen hiba eredményeként születik meg a téves ítélet, de általában ez igen ritka, ezért nevezhetjük a kriminalisztikai hibákat többdimenziósnek, hiszen azok közös együttthatásaként születik a justizmord.¹²

Téves azonosítás szemtanúk által	52,3 %
Hamis vallomás	11,0 %
Hivatali hanyagság	9,9 %
Kierőszakolt beismerő vallomás	8,4 %
„Kitalálás”	4,2 %
Hamis vallomás hivatalos személytől	2,6 %
Szakértői tévedés	1,6 %

Összességében a justizmord, tehát a téves bírói ítélet, a kriminalisztika bármely területén elkövetett hiba eredményeként megjelenhet. Legyen szó krimináltechnikai, krimináltaktikai, vagy metodikai hibáról, a közös pont ezen hibák esetében, maga a kockázata annak, hogy egy ártatlan személyt bűnösnek ítélnék.

¹² Józef Wójcikiewicz: Forensics and justice. Judicature on scientific evidence 1993-2008. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Stowarzyszenie Wyzszej Uzytecznosci „Dom Organizatora”, 2009. 266. o.

IV. Kriminalisztikai hibák csoportosítása

Az elkövetkezőkben munkám fő témájaként az Egyesült Államokban leggyakrabban előforduló kriminalisztikai hibákat tekintem át, melyek sajnálatosan olyan horderejű hibának minősültek, hogy justizmordhoz vezettek.¹³

1. Téves azonosítás szemtanúk által

Talán meglepő az eredmény, de a téves ítéletek 72%-át adják a szemtanúk téves felismeréseiből adódó hibák. Különböző kutatások bizonyítják, hogy az emberi elme nem azonosítható egy kamerával; képtelenség pontosan úgy visszaadni, ahogy láttuk, illetve hallottuk az adott eseményt; lehetetlen teljes pontossággal visszaidézni, mintha egy felvételt készítettünk volna. Ebből kifolyólag a szemtanúk vallomásait óvatosan kell kezelnünk, hisz mint minden más bizonyíték (akár anyagmaradvány, akár nyom), így a vallomás is lehet szennyezett.

Amikor a szemtanúk tévednek...

Esetről esetre a DNS vizsgálatok bebizonyították, ami a tudósok számára már ismert volt – a szemtanúk vallomásai igen gyakran pontatlanok. Mind az esküdtek, mind a bírák gyakran ítélték egyes igen meggyőző tanúvallomás alapján, ezzel téves ítéletet szülve, amely több pontossággal és tudományos háttérrel megelőzhető lett volna.

Az “Innocence Project” által leggyakrabban feltárt hibák az alábbiak voltak szemtanúk esetében:

- a) Szemtanúk azonosították az állítólagos tettest, több méter távolságból, a rendőrautó hátsó üléséről kitekintve, éjszaka. Ez az Egyesült Államokban a rendőrség, illetve nyomozók által gyakran alkalmazott módszer, ám egyértelmű, hogy a látási viszonyok, valamint a körülmények megkérdőjelezhetővé teszik az eredményt.
- b) Szemtanúk gyakran változtatnak a személyleírason, miután egyre több információ jut a birtokukba az elkövetőről. Tökéletes példa a magasság, testsúly, illetve arcszörzet változtatása az ismétlődő tanúvallomások során.

¹³Forrásaimat az USA-ban ismert “The Innocence Project” weboldaláról nyertem, ami egy olyan szervezet, mely a DNS azonosítás fejlődésével azt a célt tűzte ki, hogy azokat az eseteket, melyekben lehetséges tévedés történt, valamely kriminalisztikai hiba folytán, a DNS technológiával újravizsgálja.

- c) Igen gyakori, hogy a tanúk azonosították az elkövetőt, miután több fotót, részletet mutattak nekik a nyomozók. Eleinte jellemző, hogy haboztak, hezitáltak – ami a vallomásokból egyértelműen kitűnik, a “talán”, “körülbelül” és egyéb kifejezések használatából – azonban a tárgyalóteremben a bírák és esküdtek előtt már határozott kijelentéseket tettek, így hatalmas meggyőző erővel bírtak.

Szemtanúk általi azonosítás során említést kell tennünk bizonyos “változókról”, amelyek befolyásolják az azonosítás pontosságát. Társadalomtudományi kutatások alapján ezeket a “változókat” két fő kategóriába sorolhatjuk: “kiszámítható változók”, illetve “rendszerváltozók”.

Kiszámítható változók alatt értjük azokat a tényezőket, amelyek nem befolyásolhatók az igazságszolgáltatás rendszere által. Ide tartoznak mindazok az egyszerű tényezők, mint a fényviszonyok az elkövetés idején, vagy a távolság, amelyről a tanú látta az elkövetőt. Kiszámítható tényezőnek számítanak a komplex tényezők is, mint a faj (tény, hogy az azonosítások kevésbé pontosak, ha a szemtanú egy más rasszból származó személyt azonosít – így egy fehér szemtanú nagyobb eséllyel követ el hibákat, illetve tesz pontatlan személyleírást, ha az elkövető afroamerikai).

Kutatások bizonyítják, hogy azon esetekben, ahol az elkövetéskor egy fegyver is jelen van, a stressz és a nyomás, vagy az elszenvedett trauma hatására, szintén torzul a szemtanú ítélőképessége, ezáltal a későbbi vallomás is.

Második kategóriánk, az úgynevezett rendszerváltozók, melyek nem mások, mint azok a tényezők, amelyeket az igazságszolgáltatás képes befolyásolni. Ide sorolhatók mindazok a technikák, amelyeket különböző jogi cégek alkalmaznak, hogy előhívják, majd rögzítsék a tanúk emlékezetét, mint felismerésre bemutatás, illetve azonosítás fényképek alapján, valamint más azonosítási eljárások. Különböző utasítások, információk, amiket a tanúnak adnak a felismerésre bemutatás előtt, maga a sorrend, ahogy a személyeket felállítják, illetve a hatóságok erős befolyásolása könnyedén megjelenhet, ha különféle megjegyzéseket fűznek a lehetséges gyanúsítottakra.

A szemtanúk hitelességét vizsgálva egészen 1907-ig kell visszarepülnünk az időben, amikor Hugo Munsterberg megírta „On the Witness Stand” című művét, melyben megkérdőjelezte a szemtanúk vallomásának hitelességét.

Ezt követően a Yale Egyetem professzora, Edwin Borchard 65 esetet vizsgált meg, melyben téves ítélet született, és ezek alapján kijelentette, hogy a hibás ítélethez vezető fő tényező a szemtanúk pontatlan azonosításából adódott.

Az elmúlt három évtizedben végzett tanulmányok és kutatások bebizonyították, hogy a szemtanúk általi azonosítás gyakorta pontatlan – és sokkal pontosabb is lehetne a megfelelő azonosítási reformok bevezetésével.¹⁴

Konzekvencia

Felmerül a kérdés, mégis hogyan lehet ezt a lehetséges és igen tág hibázási felületet a minimálisra csökkenteni. Először is, nem szabad megfélemlíteni a körülményekről. A szemtanúk által előadott vallomások rekonstruálása, még ha időigényes is, az esetek többségében segít a banális hibák kizárásában. Például, ha egy tanú részletes, meglepően pontos személyleírást képes adni egy elkövetőről, akit csupán több száz méter távolságból látott, az bizony kérdéseket vet fel.

Azon esetekben, ahol a fő bizonyítékot valamely tanú vallomása szolgáltatja, ott nélkülözhetetlennek kellene tekinteni az események rekonstruálását, valamint egy pszichológiai teszt elvégzését (szakképzett pszichológusok alkalmazását), hisz már említett tény, hogy trauma vagy nagy nyomás alatt az emberi agy másként működik, így maga az emlékezetünk torzul.

Az alábbiakban Calvin Willis esetét vizsgálom meg, ahol a téves ítéletet egy pontatlan tanúvallomás szolgáltatta.¹⁵

2003. szeptember 18-án 21 börtönben eltöltött év után, egy olyan bűncselekményért, amelyet el sem követett, Calvin Willist felmentették.

1981-ben szexuális erőszak miatt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték, a szabadlábra helyezés lehetősége nélkül.

Tényállás

1981 júniusában járunk, Shreveport város, Louisiana állam. Egy családi házban három kislány tartózkodott, egy 10, 9 és egy 7 éves gyermek. Ketten közülük az esti játék után a fotelben, míg a harmadik lány az ágyban aludt, a hálósobában. A betolakodó a 9 éves lányt a 7 éves testvére mellé fektette az ágyba. A 10 éves áldozat felébredve látta a betolakodót, aki teljesen meztelenül állt felette, leszámítva egy cowboy kalapot. A támadó fojtogatta, valamint a fejét a falhoz verte. Az áldozat sikeresen megszökött támadójától, azonban az előkertben a

¹⁴<http://www.innocenceproject.org/understand/Eyewitness-Misidentification.php>

¹⁵http://www.innocenceproject.org/Content/Calvin_Willis.php

támadó utolérte, ahol dulakodás vette kezdetét. A kislányt gyomron rúgta, aki ezután eszméletét veszítette. A másik két lány zajt hallott, de a hálósobában maradtak. A két lány édesanyja, a ház tulajdonosa, reggel visszatért, majd miután látta, hogy a harmadik lány fájdalomtól szenved értesítette a 10 éves áldozat édesanyját.

Amikor az édesanya megérkezett, a rendőrség megkezdte az eljárást. A nyomozók rögzítették, hogy az áldozat arcán zúzódások láthatók, így egyértelmű, hogy fájdalommal küzd. Az egyik eljáró rendőrtiszt megállapította, hogy az áldozat nem volt olyan állapotban, hogy értelmezhető leírást adjon az elkövetőről. Az édesanya azt állította, lánya (az áldozat) elmondása szerint egy „csúnya, szakállas férfi” tette ezt vele.

Az áldozatot kórházba szállították, ahol szexuális erőszakra utaló nyomokat kerestek. A rendőrség begyűjtötte az áldozat alsóneműjét, illetve hálóingét, amit az elkövetéskor viselt, valamint a takaróját, továbbá egy pár 40-es méretű férfi boxer alsót, amit a fotel karfáján találtak, melyet a ház tulajja nem tudott beazonosítani, s mely az elkövetés előtt nem volt a helyszínen. A nyomozók megpróbálták vallomást szerezni az áldozattól a kórházban, de állapotát tekintve nem volt rá képes. Így a szegényes személyleírás, valamint az anyagmaradványok szolgáltatták az ügy kulcsfontosságú bizonyítékait.

Azonosítás

A 9 éves lánnyal készített rendőrségi kihallgatások eredményei eltérőek voltak. Az egyik kihallgatás során a lány úgy emlékezett, hogy a fotelben aludt az áldozattal és felébredt, amikor egy fekete férfi cipelte. Nem látta az arcát, de a lábbelijéről leírást adott, mely szerint cowboy csizma volt.

Egy másik kihallgatás során a lány azt állította Calvin Willis megállt a házuknál, és egy nőt keresett, aki korábban ott lakott. Később egy másik férfi ugyanazt a nőt kereste, aki cowboy kalapot, csizmát viselt és egy nagy fehér-kék autót vezetett. Ezt a vallomást azonban sose tették közzé bíróság előtt.

Az ügyre visszatérve, a támadót egy termeset férfinak írta le, cowboy kalappal a fején, bajusszal és szakállal. Hallotta, ahogy a támadó falhoz dobta az áldozatot és megfenyegette, hogy megöli, ha hívja a rendőrséget. A tárgyalás során a lány azonosította Willist a csizmája alapján, azonban a vallomásban elmondottak alapján Willis csizmája – amelyben két nappal a bűncselekmény után letartóztatták – eltérő volt. Azt vallotta, nem látta az elkövető arcát, valamint azonosította a hálóinget, amelyet az áldozat viselt az elkövetés idején.

A 7 éves lány vallomása szerint, egyedül aludt a szobában, majd a nővére később csatlakozott hozzá. Felébredt mikor hallotta az áldozat sírását, valamint amikor az elkövető megfenyegette, hogy megöli. Az elkövető hangját Calvin Willisével azonosította, akivel

mindössze egyszer beszélt. Az alsóneműt és hálóinget azonosította, mint amelyet az áldozat viselt a támadás után.

Az áldozat édesanyjának vallomásában is több volt az eltérés. A rendőrség két fényképet mutatott Willisről, majd megkérdezték milyen gépjárművel rendelkezik. Elmondása szerint, mikor Willis már járt a házban cowboy kalapot viselt, és hasonló csizmát, melyet lánya leírt. Azt állította, hogy nem befolyásolta az áldozatot vallomásában, valamint, hogy azt az állítást tegye, hogy Willis követte el a bűncselekményt. Fő vallomásában említést sem tett arról, hogy az áldozat beszámolt volna neki cowboy kalapról, azonban a végső vallomása már odáig torzult, hogy elmondása szerint az áldozat Willisben vélte felfedezni az elkövetőt.

További lényeges elem, hogy maguk a rendőrségi jelentések is jelentős differenciát mutattak. Miután az áldozatot a kórházból kiengedték, a rendőrségen vallomást tett, azonban nem volt érthető, így édesanyja tolmácsolt a nyomozóknak.

Az áldozat vallomása alapján a rendőrség fényképes azonosítás során, azt az utasítást adta az áldozatnak, hogy válassza a képek közül annak a férfinak a képét, aki nem visel teljes szakállat. Azt is állította vallomásában, hogy nem azonosított egy személyt se, valamint Willis képe nem volt a fotók között. Az áldozat vallomása továbbá tartalmazza azon állítást, hogy Calvin Willis állt felette amikor felébredt, azonban bíróság előtt sose azonosította a gyanúsítottat.

Bizonyítékok

A talált vérmintákon elvégzett szerológiai vizsgálatok után, a szakértők megállapították, hogy a minta „0-ás” vércsoportozhoz tartozik, amely megegyezett Willisével (az áldozat „A” vércsoportozhoz tartozott, így azonnal kizárható volt). Továbbá, találtak különböző anyagmaradványokat, mint testszőrzet, ám erről bebizonyosodott, hogy nem a gyanúsítottéhoz tartozott. Az ágytakaróról ondó-maradványokat is begyűjtöttek, azonban az áldozat vaginájában spermát nem találtak.

A tárgyalás során a gyanúsított felesége azt állította, férje kevéssel éjfél előtt érkezett haza, és az éjszakát együtt töltötték. Elmondása szerint férjén, mikor visszatért az éjszaka folyamán, az alsóneműje is rajta volt, s mivel gyakran vásárolt számára ruhaneműt, pontosan tudta, hogy mérete 29-es - amely nem egyezett a helyszínen talált alsó méretével.

Willis leírása az elkövetés idején viselt ruházatáról teljesen eltért attól, amit a lányok vallottak.

Az esküdtek nem hittek a gyanúsítottnak és 1982 februárjában szexuális erőszak vádjával életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték.

1998-ban az Innocence Project által újravizsgálták a még értékelhető, kevésbé degradálódott anyagmaradványokat, és világossá vált; nem Calvin Willis volt az elkövető.

Konklúzió

Nem csupán az Egyesült Államokban, de bármely más országban nagy figyelem övezi azon ügyeket, melyek eljárása során – akár áldozatként, akár szemtanúként – kisgyermekek érintettek. Calvin Willis esete tökéletes példa arra, mennyire érzékenyen kell kezelni az egyes tanúvallomásokot, s a lehetséges hibák elkerülése érdekében, pszichológusokat (gyermek pszichológusokat is) alkalmazzanak a nyomozati szakban. Az előzőekben említett tévedési lehetőségek hatványozódnak, ha szemtanúként csupán gyermekek állnak rendelkezésre, s a zavaró körülményként az éjszakai elkövetést is figyelembe kell venni, hisz ez a látási viszonyok legnagyobb ellensége.

A justizmord elkerülhető lett volna gondosabb nyomozói munkával, hisz nem véletlenül mondják „ismétlés, a tudás anyja”, tehát ellenőrzéssel és a történetek rekonstruálásával más ítélet születhetett volna.

Egy másik, az amerikai igazságszolgáltatásban nagy port kavart, s ezáltal híressé vált eset Verneal Jimerson és Dennis Williams ügye, mely két afroamerikai férfi történetét, s elítélését meséli el, mely nem másnak, mint a szemtanúk tévedésének köszönhető.¹⁶

Tényállás

1978 május 12-e a dátum, a helyszín, a Chicagótól északra található apró település, Ford Heights, Illinois állam. Az áldozatok egy fiatal szerelmes pár, Larry Lionberg, aki csupán első éjszakáját töltötte a közeli benzinkúton, mint újdonsült munkahelyén. Balszerencséjére ide hozta magával barátnőjét, Carol Schmalt is. Eleinte csupán lopásra utaló jeleket véltek felfedezni a rendőrök, hisz 350 dollárnak, illetve egyes értéktárgyaknak lába kelt. Azonban, a holttestek megtalálása után egyértelművé vált, hogy brutális gyilkosság történt: a férfi áldozatot a település keleti részén találták meg, míg a női áldozat holttestére egy ehhez közeli épületben bukkantak. Mindkettejük halálát egy közlőről leadott, a fejre mért lövés okozta. Emellett Carol Schmal halála előtt szexuális erőszak áldozata lett.

¹⁶Badó Attila – Bóka János: Ártatlanul halálra ítélték, Nyitott Könyv, 2003, 39-49. o.

Azonosítás

Az azonosítás első mozzanatai már a helyszíni szemle során bekövetkeztek, mikor a nyomozók egy telefonhívást kaptak, azzal az információval, hogy az elkövetők a helyszín köré gyűlt tömegben jelen voltak, és egy piros Toyota, valamint egy narancssárga Chevrolettel távoztak. A névtelen telefonáló (akiről később kiderült, Charles McCraney volt, egy későbbi tanú) elmondása szerint, kihallgatta a két személy beszélgetését, mely alapján ők, illetve egy harmadik személy követték el a bűncselekményt. Ezen telefonhívás alapján fogták el Jimmersont és Williamst. A titokzatos tanú, McCraney tanácsára eljutottak a rendőrök egy Paula Gray nevezetű, 17 éves lányhoz, aki állítása szerint szemtanúja volt a bűncselekménynek, sőt, egy öngyújtóval (!) szolgáltatott fényt az elkövetéskor. Három személyt nevezett meg elkövetőként: Dennis Williamst, Willie Rainget, Kenneth Adamst (s csak a későbbiekben, Verneal Jimmersont).

Lényeges említést tenni Marvin Simpsonról, aki tanúként jelentkezett, s elmondása szerint nem a megvádolt négy személy követte el a bűncselekményt, hanem Dennis Johnson, Ira Johnson, Arthur (Red) Robinson és Juan Rodriguez. Marvin fűtanúja volt, ahogy a bűncselekményről visszaemlékeztek a gyanúsítottak, valamint azt megelőzően megpróbálták őt is rávenni a részvételre. A nyomozók azonban ezt a vallomást teljesen figyelmen kívül hagyták Paula Gray verziójához képest.

Bizonyítékok

Több haj-és spermamintát begyűjtöttek a nyomozók, de a tudomány ekkor még nem volt olyan fejlett, hogy abból a szakértők részletes elemzést, illetve pontosabb azonosítást adjanak, így a vádlottak (afroamerikai férfiak lévén) nem voltak kizárhatóak. Mégis az ügyészség legjelentősebb bizonyítékként Paula Gray vallomását tartotta, annak ellenére, hogy a tárgyalás során kiderült a lány labilis idegrendszerrel rendelkezik és eskü alatt kijelentette, hogy hazugság volt vallomása és kényszerítették rá. Az ügyészi vádirat alapját mégis ez a vallomás képezte, míg Simpson vallomását teljes mértékben kihagyták belőle.

Az amerikai büntető eljárás során gyakori fordulat következett be ezen ügy során is; egy elítélt (David Jackson) jelentkezett, s elmondása szerint az előzetes letartóztatásban lévő négy vádlott beszélgetését kihallgatta, mely egyértelműen rájuk nézve terhelő információkat tartalmazott.

Az utolsó bizonyíték a vád oldaláról annak a 11 éves kisfiú vallomása volt, aki Larry Lionberg holttestét megtalálta, és elmondása szerint a helyszínről elfutni látott egy fekete férfit, akit az egyik vádlottal azonosított.

Végeredményben Paula Grayt is bűnösnek találták a bűncselekményben való részvételért, így mind szexuális erőszak, és emberölés vádpontban, valamint hamis tanúzás vádjában is. A többi vádlottat életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, kivéve Dennis Williamst, aki büntetett előéletű volt, így halálos ítéletet kapott.

Konklúzió

Ez az eset, illetve maga az eljárás, több hibát is tartalmazott. Ezen ügyet figyelembe véve, megoldásként, egy pontról-pontra összeállított eljárási rendszer kialakítását célravezetőnek tartanám a tanúvallomások ellenőrzésére, az esetleges – igen szembetűnő – hibák kiszűrhetővé tételére. Nem véletlen, hogy az események rekonstruálása az egyik legmegfelelőbb módszer, hisz Paula Gray vallomását figyelembe véve, kitűnik, hogy lehetetlen egy öngyújtóval történő világítás hosszú órákon át, hisz az öngyújtó felforrósodik, és a felhevült tárgy kézben tartása kizárt. Emellett, amit előző esetünk kapcsán javasoltam: szakértők (pszichológusok) bevonása a tanú lelki- és idegállapota felmérése érdekében, mely Paula Gray esetében szintén nélkülözhetetlen.

Jackson, az elítélt vallomása. Épp úgy, mint a gyermekek vallomását, a korábban elítéltek tanúként történő meghallgatását is csak feltételekkel kezelhetjük, hisz általában vallomásuk nem tekinthető objektívnek, ugyanis a nyomozás és azonosítás támogatásáért mindig valamiféle ellenszolgáltatást remélnek.

Végezetül, de nem utolsó sorban a 11 éves kisfiú tanúvallomása, valamint általa, az egyik vádlott tettesként történő felismerése, s ennek bizonyítékként történő elfogadása, szintén bátor lépés volt. Nem elegendő, hogy bizonyított tény, hogy egy meglett felnőtt személy számára is mély traumát okozhat egy holttest – főként, ha emberölés áldozatáról van szó – látványa, ez csak fokozódhat egy kisgyermek esetében, így szintén nem tekinthető vallomása objektívnek. Emellett a média befolyásoló hatása érvényesül, hisz a televízióban, újságokban folyamatosan képeket mutatattak be a vádlottakról, így a tárgyaláson való felismerést nem tekinthetjük befolyásmentesnek.

Összességében a fő problémát a hatóságok hanyagsága jelentette és az a makacs ragaszkodás, hogy az elsőként előzetesen letartóztatott személyek bűnösségét bebizonyítsák, bármi áron, akár egyéb releváns tények figyelmen kívül hagyása útján.

2. Hamis beismerés

Meglepő az a tény, hogy igen gyakoriak a hamis beismerések, amikor az ártatlan vádlott magára nézve terhelő vallomást tesz, s beismeri olyan bűncselekmény elkövetését, amely

valójában nem róható fel neki, hisz nem ő az elkövető. A későbbiekben vázolt esetek bemutatják, hogy a vallomások nem feltétlenül tükrözik a tényleges valóságot, és csupán elővigyázatossággal lehet ráhagyatkozni (nézetem szerint 100%-osan sosem szabad egy beismerő vallomás alapján ítélni, ugyanúgy nélkülözhetetlenek az ellenőrző intézkedések és egyéb bizonyítékok begyűjtése).

Ezen sorokat olvasva, bizonyára felmerül mindenkiben a kérdés: mégis mi késztet egy ártatlan személyt arra, hogy olyan bűncselekményt vállaljon magára, amit el sem követett?

A válasz különböző tényezők együtthatásában rejlik a rendőrségi kihallgatás során. Az alábbi felsorolás mind ezeket a befolyásoló tényezőket tartalmazza:

- a) kényszer,
- b) alkoholos, illetve kábítószeres befolyásoltság,
- c) csökkent értelmi képesség,
- d) mentális fogyatékoság,
- e) a jog nem ismerete,
- f) verbális fenyegetés,
- g) helyzet félreértése, fel nem ismerése.

A felsorolt egyes pontok egyéni, illetve több tényező együttes megjelenése is lehetséges.

Külön kiemelő, hogy egyes hamis beismerő vallomások a beismerő mentális állapottal magyarázhatóak.

Ahogy a „Téves azonosítás szemtanúk által” bekezdésben láthattuk, a fiatalkorúak által tett vallomások igen gyakran megbízhatatlanok, ugyanis a gyermekek könnyedén manipulálhatóak, és nincsenek tudatában a helyzetük tényleges súlyosságával. Felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt azt sugallják sokszor a szakmájukat nem megfelelően végző nyomozók, hogy amint beismerték bűnösségüket „haza mehetnek”.

Mentális fogyatékosággal rendelkező személyek esetén azért jellemzőbb a beismerés, mert egyfajta együttműködést és egyetértést kívánnak mutatni a hatósági személyekkel. A fő problémát az is okozza, hogy a vallatók nem rendelkeznek a megfelelő speciális ismeretekkel, képzéssel, hogy hogyan is kell kezelni egy mentális hiányosságoktól szenvedő személyt a kihallgatás során. Károsodott mentális állapot jelentkezhetszellemi fogyatékoság, valamint kábítószer és alkohol fogyasztás eredményeként, ami végül hamis beismeréshez vezethet.

Szellemileg teljesen egészséges felnőttek is tesznek hamis beismerő vallomást, szintén széles skálán mozog a befolyásoló tényezők köre, például:

- a) a kihallgatás időtartama,

- b) kimerültség,
- c) a hit, hogy beismerést követően szabadulnak, s lehetőségük lesz a későbbiekben igazolni ártatlanságukat.

Tekintet nélkül a vallomást tevő korára, értelmi képességére vagy állapotára, egy közös tulajdonság, hogy a kihallgatási folyamat egy bizonyos pontjánál úgy érzik, a beismerés sokkal inkább eredményre vezet, mint az egész eljárás folytatása és ártatlanságuk fenntartása.

Gyakran kell fenyegetésről, sőt erőszakról beszélnünk, ugyanis a nem együttműködő gyanúsítottakon durva kihallgatási taktikákat alkalmaznak. Egyes nyomozók, akik teljesen meg vannak győződve a gyanúsított személy bűnösségéről, képesek olyan kihallgatási taktikát alkalmazni, hogy az ártatlan személy úgy érzi, rákényszerül a beismerésre. Egyes gyanúsítottak beismerő vallomást tesznek, hogy elkerüljék a fizikai bántalmazást vagy egyéb kényelmetlenségeket. Másoknak pedig azt közvetítik, hogy vallomással, vagy anélkül is elítélik őket, ám enyhébb ítéletben részesülhetnek, ha beismerik az elkövetést (például megszokott taktika, hogy azt az állítást teszik a gyanúsítottnak, hogy a beismerő vallomás az egyetlen módja a halálbüntetés elkerülésének).

A kihallgatások során alkalmazott elfogadhatatlan taktikák elkerülésére (melyek eredményeképpen téves ítélet keletkezik a hamis beismerés következtében) született az a megoldás, hogy az Egyesült Államokban minden egyes kihallgatást kötelesek elektronikusan rögzíteni a visszaélések elkerülése érdekében. (The Innocence Project speciális módosítási ajánlásának köszönhetően, a kihallgatások rögzítésére vonatkozóan jelentősen csökkent a hamis beismerő vallomások száma az Egyesült Államokban.)¹⁷

Ismét egy konkrét esettel szeretném bemutatni az előbbieken ismertetett tényeket, hogy rávilágítsak a hamis beismerő vallomás megszületésének kockázatára a gyakorlatban. Eddie Joe Lloyd esetével ismerkedünk meg a következőkben, aki 17 évet töltött egy michigan-i börtönben egy olyan szexuális erőszak és emberölés büntette miatt, amit nem ő követett el.¹⁸

Tényállás és Azonosítás

1984-ben a Michigan állambeli Detroit-ban egy 16 éves lány brutális meggyilkolásáért ítélték el Lloydot. Ez időben kórházi gyógyszeres ellátásban részesült mentális betegségének

¹⁷<http://www.innocenceproject.org/understand/False-Confessions.php>

¹⁸http://www.innocenceproject.org/Content/Eddie_Joe_Lloyd.php

kezelése végett. Lloyd leveleket írt, melyekben különböző tanácsokat adott a rendőrségnek arra nézve, hogyan oldjanak meg egyes gyilkossági ügyeket – köztük arról is írt, amelyért elítélték. A nyomozó tisztek többször is meglátogatták és kihallgatták kórházi tartózkodása során. Ezen látogatások alkalmával, a nyomozók elhitették Lloyddal, hogy a bűncselekmény elkövetésének beismerésével és letartóztatással segítséget nyújthat a nyomozásban, egész pontosan a tényleges elkövető kézre kerítésében. Olyan információkat osztottak meg vele, melyekről nem tudhatott – és nem is tudott –, ideértve a holttest konkrét helyzetét, a farmer és a fülbevalók típusát, amiket az áldozat az elkövetéskor viselt, valamint más részleteket az elkövetés helyszínéről. Lloyd aláírta vallomását és az írásos vallomás mellett magnóra is rögzítették.

Bizonyítékok

Az eljárás során a vád kijátszotta a beismerő vallomást az esküdszék előtt, és azzal vádolta Lloydot, hogy a szexuális erőszak leplezése volt az emberölés motívuma, ezért ölte meg az áldozatot. A bizonyítékok között egy sperma folt, egy fojtogatásra használt eszköz, valamint egy üveg szerepelt, amit a szexuális erőszak során alkalmaztak az áldozaton, illetve egy sperma foltot tartalmazó papír darab, ami az üveghez ragadt. Az ezekkel kapcsolatosan bemutatott bizonyíték nem más volt, mint a sperma és más biológiai anyagmaradványok jelenlétét igazoló vizsgálatok eredménye.

A felsorakoztatott gyenge bizonyítékok és a hamis beismerő vallomás mellé még párosult a gyenge védői munka. A védőügyvéd szakmáját megszégyenítő módon, a lehető leghanyagabb munkát végezte, mit sem törődve a bizonyítékokkal, a védelem oldaláról nem szólított tanúkat, és mindössze öt perces védőbeszédet mondott (s ezek csupán kiemelt példák).

Ezek után a bírósági tárgyalás során, már hiába mondta el, hogy soha életében nem ölt meg senkit és soha nem is tenné, szavai süket fülekre találtak.

Lloyd hiába próbálkozott számos fellebbezéssel, nem foglalkoztak vele – még az őt elítélő bíró is szomorúan jelentette ki, hogy sajnálatos módon halálbüntetést nem szabhat ki, csupán életfogytig tartó szabadságvesztést.

Végül a DNS azonosítás fejlettségének köszönhetően megállapították, hogy a papíron, illetve az üvegen talált sperma minták egyértelműen egy másik férfi elkövetőhöz tartoztak és teljes bizonyossággal kizárható, hogy Eddie Joe Lloydé lenne.

Konklúzió

Ezen esetben a hamis beismerő vallomásokat előidéző tényezők közül csupán egy; a gyenge szellemi állapot – betegség, melyhez gyógyszeres befolyásoltság párosult – valósult meg, mégis egy ember, életéből 17 évet veszített el azért, mert segíteni kívánt a hatóságoknak.

Tökéletes példája annak, hogy a nem megfelelő, nem körültekintő hatósági munka a legsúlyosabb következményeket vonhatja maga után. Ezen esetben is egy ellenőrzés már a nyomozás elején segítséget nyújthatott volna, abban hogy a hatóságok a tényleges elkövetőre fókuszáljanak, mert amellet, hogy egy ártatlan személyt elítéltek, egy tényleges bűnözőt szabadon eresztettek. Pszichológiai vizsgálatokkal, vagy csupán egy orvosi szakvélemény kikérésével elkerülhető lett volna a tragédia. Lloyd a körülmények áldozata lett, hisz szomorú tény, de a nyomozó hatóság elsődleges célja egy elkövető kerítése volt, nem pedig az igazság felkutatása.

3. Megbízhatatlan vagy nem megfelelő forenzikus tudomány

Az elmúlt évtizedekben jelentős technológiai fejlődésnek lehettünk szemtanúi, nem csupán a DNS azonosítás jelentett hatalmas előrelépést a bűncselekmények felderítésében, de emellett a mikroszkopikus szőrzet vizsgálat, harapásnyom-összehasonlítás, lőfegyver analízis és cipőnyom összehasonlító eljárások is hatalmas átalakuláson mentek keresztül. Bár egyes forenzikus technikák, mint a szerológia, határozott eredményeket hoznak, ám a nem megfelelően vezetett vizsgálatok, és a tárgyaláson vallomás formájában pontatlanul előadott eredmények, napjainkban is jelentős problémákat vetnek fel. Mindezek a problémák érvénytelen, vagy nem megfelelő forenzikus tudományhoz vezetnek, amelyek a téves ítéletek második legnagyobb forrását képezik. A DNS azonosítás technológiájával újravizsgált ügyek 49%-ában a nem megfelelő, mondhatni „tévedő” forenzikus tudomány közreműködött a téves ítélet megszületésében.

Sajnálatos módon a DNS azonosítás nem képes megoldani minden ügyet, ugyanis a szakértők becslései szerint, mindössze az esetek 5-10%-ában van elegendő biológiai bizonyíték, amelyet alávethetnek a DNS vizsgálatoknak, teszteknek. Ez azt jelenti, hogy a fennmaradó 90-95%-ban nincs lehetőség DNS vizsgálatokra, így más módszerek alkalmazása szükséges a bűncselekmények felderítéséhez.

További problémákat vet fel a tudományos normák hiánya. Ellentétben a DNS tesztekkel, számos forenzikus vizsgálatok, főként azok, amelyek valamely nyom és nyomat, illetve haj vagy rostok összehasonlításán alapulnak, mindössze annak céljából fejlődtek tovább az idők során, hogy a bűncselekményekre választ adjanak. Eleinte ezeket a

vizsgálatokat csupán egyes kivételes esetekben alkalmazták, s várhatóan ezen tesztek esetében megfelelő anyagi forrás és a kutatás eredményessége hiányában minimális fejlődés várható.

Emellett tényként kezelendő az a megállapítás is, hogy számos forenzikus kutatást csekély vagy tudományos igazolás nélkül végeztek, ennek következtében az eredmény sem tekinthető erőteljesnek vagy megbízhatónak. Ráadásul a tudományosan elfogadott alapok felállítása még mindig hiányt szenved, így a garantált eredmény sem biztosítható egyes tesztek esetében.

Végeredményben, forenzikus kutatás eredményét úgy mutatják be egyes esetekkel összefüggésben, hogy az említett, nélkülözhetetlen tudományos alapok hiányoznak. Erre tökéletes példák, amikor fognyomatokat hasonlítanak össze, vagy különféle hangfelvételeket – hangazonosítás céljából –, melyeknél a hibázási lehetőség és a bizonyosság nem mutatható ki.

Továbbá a szakértői vallomások gyakorta túlmennek egy határon, amelyet a tudomány még megengedne. Különféle, évek óta alkalmazott forenzikus kutatás eredményét tényként kezelik. Az esküdtekben az a benyomás születik, hogy a szakértő által előadott vallomás sokkal inkább tudományos és valós, mint amilyen az ténylegesen, így potenciális alapot képeznek a téves ítéletekhez vezető döntésekben.

A bíróság előtt tévesen bemutatott tudományos eredmények (pl. szerológiai vizsgálatok, ami a DNS vizsgálatok fejlődését megelőzően az egyetlen forrást jelentette a vér, sperma vagy egyéb biológiai anyagmaradványok azonosítására), sorra okoztak akadályt a valóság felderítésében.¹⁹

Ne feledjük, szakértők bevonására azért kerül sor, hogy a tudomány olyan területén szerzett tudásukat alkalmazzák, amely az eljárásban résztvevő egyéb alanyok számára ismeretlen, így igen nagy felelősség terheli őket. Emellett a túl tudományosan, hosszadalmasan előadott kutatási eredmények a laikusok számára jelentős nehézséget okozhatnak az értelmezésben.

Tényállás és Azonosítás

Alejandro Dominguez 1990-ben egy fehér nő sérelmére elkövetett szexuális erőszak miatt 9 év szabadságvesztésre ítélték, szemtanúk által történő téves azonosítás, és a nem megfelelő forenzikus tudomány eredményeképpen.²⁰

¹⁹<http://www.innocenceproject.org/understand/Unreliable-Limited-Science.php>

²⁰ http://www.innocenceproject.org/Content/Alejandro_Dominguez.php

Dominguez elítélése elsősorban egy szemtanú vallomásán alapult, emellett az azonosítási eljárás elfogult nyomozók vezetésével történt. A „line-up” eljárás során pedig a nyomozók erős utalást tettek Dominguezre. Annak ellenére, hogy az áldozat által adott személyleírás alapján a támadó gyémánt fülbevalót viselt és tetovált volt, illetve angolul beszélt, Domingueznek sem fülbevalója – még lyukasztás sincs a fülében –, tetoválása sincs, sőt, csak spanyolul beszél.

Bizonyítékok

A forenzikus tudomány szintén szerepet játszott az elítélésben. Az Észak Illinois-i Bűnügyi Laboratórium igazságügyi szerológusa, William Wilson vallomása szerint, az áldozattól szerzett sperma mintán elvégzett szerológiai vizsgálat alapján nem lehet kizárni, hogy az Domingueztól származna. Elmondása szerint, a minta alapján a férfiak 64%-ától származhatott a minta, azonban azt nem sikerült megfelelően megmagyaráznia, hogy a minta keveredhetett az áldozatával. A szerológiai vizsgálat szerint az elkövető és az áldozat azonos vércsoporthoz tartoztak. A hiba abban rejlik, hogy a vizsgálatra beküldött minta az elkövető sperma anyagát az áldozat vagina váladékával keveredve tartalmazta, így a vizsgálatok nem mutattak ki az áldozatétól eltérő idegen vércsoportot, így nem lehetett meghatározni az elkövetőtől származó minta jellemzőit, hisz az áldozatával szennyezett volt a minta. A körülményeket tekintve a szakértő nem vállalta, hogy közli az esküdszékkal a tényt; a férfi lakosság 100%-a a lehetséges elkövetői körbe tartozott a vizsgálatok alapján.

Dominguez négy évet töltött le a kiszabott kilenc évből, amikor saját költségén 2001-ben alávetette magát egy DNS vizsgálatnak, melyből bebizonyosodott ártatlansága. Hivatalosan 2002. április 26-án helyezték szabadlábra.

4. Állami félrevezetés

Egyes téves ítéletek valódi, mondhatni "őszinte" hibákból születnek, ám számos esetben azon emberek, akiknek felelőssége lenne az igazság biztosítása, megfelelnek kötelezettségükről, és kizárólag egy ítélet meghozatalára törekednek. A DNS azonosítás által feltárt esetek közül számos ügyben derült fény hanyag bizonyítékgyűjtésre, félrevezetésre nyomozók, illetve hatóság által.

Annak ellenére, hogy a jogászok és nyomozók túlnyomóan őszinték és szavahihetőek, a bűnügyi igazságszolgáltatásban az emberi igyekezet ellenére létezik hanyagság, félrevezetés

és korrupció. Ha csak ezből egy nyomozó korrup, már számos téves ítéletet eredményezhet.

Gyakori megjelenési formái a hatósági félrevezetésnek tartalmazzák az alábbiakat:

- a) befolyás gyakorlása azonosítási eljárás során,
- b) hamis beismerő vallomásra kényszerítés,
- c) hazudnak vagy félrevezetik az esküdteket vizsgálati eredményeikről,
- d) felmentő bizonyítékok átadásának hiánya,
- e) informátoroktól származó megbízhatatlan bizonyíték erősítése.

Továbbá a félrevezetéshez tartoznak az alábbi pontok is:

- a) felmentő bizonyíték visszatartása a védelem elől,
- b) szándékosan tönkretett, hanyagul kezelt bizonyítékok,
- c) olyan szemtanúk engedélyezése, akikről tudott vagy tudhatták volna, hogy nem szavahihetőek,
- d) a védelem tanúira gyakorolt nyomás, hogy ne tegyenek vallomást,
- e) tévedő, illetve csaló forenzikus szakértőkre támaszkodás,
- f) félrevezető megállapítások, kijelentések tétele, melyek a vallomás bizonyító minőségét csorbítják.

Az a) – f) pontokban felsoroltakról le kell szögeznünk, hogy ezen cselekmények mögött szándékosság áll, tehát nem az egyéb tévedésekből elkövetett hibákat értjük a felsorolás alatt.

Az alábbi esettel kívánom alátámasztani az előbbieken bemutatott tényeket.

Bruce Godschalkot 1987 májusában szexuális erőszak és rablás vádjával ítélték el a pennsylvaniai Montgomery megyében. Tíz-től húsz évig terjedő szabadságvesztést kapott a bűncselekményekért. Az ítélet alapját képezte az áldozat tanúvallomása, valamint Godschalk által adott részletes beismerő vallomás, melyet a rendőrségi kihallgatás után adott, s melyről beigazolódott, hogy hamis beismerésről volt szó.²¹

Tényállás és Azonosítás

1986-ban ugyanazon apartman komplexusban élő két nő esett áldozatul ugyanannak az elkövetőnek. Mindkettejüket megerőszakolták, azonban csak az egyik áldozat volt képes azonosítani Godschalkot, mint elkövetőt. A másik áldozat segített a rendőrségnek megalkotni

²¹<http://www.innocenceproject.org/understand/Government-Misconduct.php>

egy vázlatot, az általa megadott személyleírás alapján, ami megjelent a helyi hírekben és az újságokban is. 1986. december 30-án beérkezett egy hívás a rendőrségre, miszerint felismerték a bemutatott képek alapján Bruce Godschalkot.

Bizonyítékok

1987. január 13-án a rendőrség megszerezte Bruce Godschalk magnóra mondott vallomását, amelyet nem mutattak be a nyilvánosság előtt. Májusban egy eljárásban tárgyalták a két szexuális erőszakot, a vád alapját pedig a második áldozat vallomása, és a beismerő vallomás képezte, valamint egy besúgó vallomása a börtönből, miszerint Godschalk magára nézve terhelő kijelentéseket tett. Emellett a két szexuális erőszakból származó begyűjtött sperma, mint anyagmaradvány szolgáltatott bizonyítékokat. A hagyományos szerológiai vizsgálatok alapján nem lehetett Godschalkot kizárni, mint a minta lehetséges gazdáját. A védelem hiába rendelkezett alibivel, végül elítélték Godschalkot.

Godschalk többszöri fellebbezési, valamint a DNS vizsgálatok iránt benyújtott igényét elutasították. Későbbi vizsgálatok során, melyet a hangfelvételen végeztek, kiderült, hogy a beismerő vallomás hamis volt, a hatósági nyomás tökéletesen érzékelhető volt. A kerületi ügyész többszöri kérelem ellenére is megtiltotta a mintákon történő DNS vizsgálatok újboli elvégzését, amelyre 2001-ben kerülhetett sor, civil kezdeményezés és mozgalmak eredményeképpen.

A bűncselekmény helyszínéről begyűjtött szőnyeg darabot, mint bizonyítékot a kerületi ügyész visszatartotta, mondván „nem releváns az ügy szempontjából”, valamint ugyanaz a nyomozó végezte a bizonyítékok begyűjtését – és egyben eltüntetését –, aki magát a kihallgatást vezette. Ezen visszaélések ellenére a későbbi vizsgálatok bebizonyították, hogy ugyanazon elkövető követte el mindkét szexuális erőszakot, azonban Bruce Godschalk kizárható az elkövetői körből. A bizonyítékokat a kerületi ügyész saját, privát laboratóriumi vizsgálatoknak vetette alá.²²

Konklúzió

Végeredményben 2002. február 14-én szabadon engedték Godschalkot, tizenöt év börtönben töltött év után, melyből hét év folyamatos küzdelemmel telt, hogy vessék alá DNS vizsgálatoknak a begyűjtött anyagmintákat. Ezen esetből láthatjuk, hogy a korrupció utat tör

²² http://www.innocenceproject.org/Content/Bruce_Godschalk.php

magának, s megoldásnak ezen lehetséges hiányosságok pótlására egy esetleges bizottság állítása jelenthetne megoldást, mely ellenőrzése alatt tartja az eljáró hatóságokat, s kontrollt szab, hogy ne összpontosulhasson ekkora befolyás egy kézben, mint amellyel az ügyészek rendelkeznek jelenleg.

5. Informátorok

Döbbenetesnek tekinthető, hogy az Innocence Project által újravizsgált ügyek 15%-ában informátorok tettek terhelő vallomást a gyanúsítottakra nézve, s ez képezte az elítélésük jelentős alapját.

Általában azonban nem jellemző, hogy úgynevezett „ellenszolgáltatás” nélkül bárki másra nézve terhelő vallomást tenne.

Az informátorok által nyújtott hamis információk, vallomások alapja:

- a) anyagi juttatást kaptak a vallomásokért cserébe,
- b) a börtönből való szabadlábra helyezés, vagy rövidített büntetésért cserébe tettek vallomást,
- c) több ügyben is olyan vallomást tettek, melyben bűnösségre vagy másra nézve terhelő információkat „hallottak”.

A gyakorlat bizonyítja, hogy az informátorok nem tekinthetők a legmegbízhatóbb forrásnak, hisz elítéltként a büntetés enyhítés vagy esetleges szabadlábra helyezés érdekében, bármit képesek megtenni. Másik eset, mikor olyan személyek mutatnak közreműködést a hatóságokkal, akik még nincsenek büntetés végrehajtás alá vonva, de a későbbi felelősségre vonás elkerülése végett szolgáltatnak – nem megbízható forrásból származó – információt.

Olykor önként jelentkeznek, valamely enyhítést vagy speciális bánásmódot remélve, máskor maguk az eljárásban résztvevő hatósági személyek keresik fel őket, s szolgáltatnak bizonyos alapot, hátteret az aktuális ügygel kapcsolatban, s többletinformációt remélnek.

Sajnálatos módon napjainkban is az egyetlen bizonyítékot szolgáltatják az informátorok azon ügyeknél, ahol más biológiai bizonyíték nem mutatható fel. Különböző tanulmányokban olvashatóak számos esetek, melyekben ártatlan emberek halálsorra kerültek a besúgók által szolgáltatott vallomások alapján.²³

Larry Peterson elítélése szintén informátorok által szolgáltatott hamis vallomás és a nem megfelelő forenzikus tudomány kettős eredményeként született.

²³<http://www.innocenceproject.org/understand/Snitches-Informants.php>

Tényállás

1987. augusztus 24-én a New Jersey állambeli Burlington megyében egy kutyáját sétáltató nő egy holttestre bukkant az út melletti mocsokban, aki fojtogatás és szexuális erőszak áldozata lett. Részben meztelenül találtak a testre, ruhája egy része pedig szét volt szaggatva.

Azonosítás

Az áldozat két legjobb barátja, valamint volt barátja állítása szerint, a szintén a környéken élő Larry Peterson karján újonnan szerzett karmolások láthatóak. Peterson önként elment a rendőrségre és tagadta a bűncselekmény elkövetését. Három férfit is kihallgatott a rendőrség, akik elmondásuk szerint Larry Petersonnal tartózkodtak, amikor a holttestet megtalálták. Többszöri rendőrségi kihallgatást követően a három férfi azt állította, Peterson beismerte nekik az elkövetést, hogy letépte az áldozat ruháit, majd közöszölt vele, ezt követően megfojtotta és fadarabokat helyezett a testébe.

Emellett egy börtönbesúgó, akinek három államra terjedő bűnlajstroma volt, szintén azt vallotta, hogy hallotta, amint Peterson beismeri a gyilkosságot.

Bizonyítékok

A New Jersey Állam Rendőrségi Laboratóriumi Rendszer szakértője igazolta, hogy a szőrzeten végzett vizsgálatok alapján Peterson köthető a bűncselekményhez. Három idegen szeméremszőrzetet azonosított az áldozat ágyékánál, amelyek állítása szerint fizikai és mikroszkopikus tulajdonságaiban megegyeztek Petersonéval. Végül egy hajszál töredéket is azonosított, valamint egy a holttesttől 40 láb távolságra lévő fadarabon három, az áldozattól származó szeméremszőrzetet és egy hajszálat, valamint szintén három Petersontól származó szeméremszőrzetet talált. Mivel a gyilkosságot megelőző estén az áldozat két másik személlyel is létesített szexuális kapcsolatot, a szakértő ettől a két személytől kért szőrzetmintákat, és arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált minták egyike sem tartozik a másik két partnerhez.

A szőrzeten elvégzett mikroszkopikus vizsgálatokat nem lehet teljes bizonyossággal kezelni, ugyanis nincs meg az ehhez szükséges háttéranyag, amely bebizonyítaná, hogy az adott szőrzet egy konkrét személyhez tartozik-e vagy sem.

A tárgyalás során Peterson saját magát képviselte, biztos alibivel rendelkezett az elkövetés idejére, amit tanúkkal és munkahelyi adatokkal alá tudott támasztani. Ennek ellenére elítélték.

Az újonnan lefuttatott vizsgálatok igazolták, hogy a szőrzetminták mind az áldozattól származtak. Az az állítás, mely szerint sperma mintát az áldozat alsóneműjén, farmerjén és testüregeiben nem találtak, szintén cáfolandó. A lefuttatott vizsgálatok alapján két eltérő mintát találtak: az egyik az áldozat akkori partneréhez tartozott – a mintákat a ruhaneműn találtak –, a másik azonban egy idegen, ismeretlen férfitől származott, feltehetőleg az elkövetőtől – ugyanis az áldozatot félig meztelenül találtak, tehát valószínűsíthető, hogy az elkövető ondó maradványai nem találhatók a ruhadarabokon, hisz azokat az áldozat már nem viselte magán a gyilkosság után. Összességében egyetlen vizsgált minta sem volt köthető Larry Petersonhoz.²⁴

Konklúzió

Elengedhetetlennek tartom, hogy minden szakértői vizsgálat során, legalább két független szakértő véleményét vegyék figyelembe, főleg ha ilyen erőteljes jelentőségű bizonyítékról van szó, s ezzel a két szakértő egyben ellenőrző és kontroll-funkciót töltsön be. Az informátorok tekintetében lényeges változást hozhat egy belső ellenőrzés, s maga a vallomás ellenőrzése, még mielőtt az esküdtek elé engednék.²⁵

6. Gyenge védői munka

Utolsó pontban vizsgáljuk a gyenge védői munkát, bár le kell szögezzem, nem tekinthető kriminalisztikai szempontból hibatípusnak, mégis elengedhetetlen, hogy ne tegyek róla említést. Igaz, maga a hanyag védői tevékenység nem vezet justizmordhoz, de más téves ítélethez vezető hiba figyelmen kívül hagyása, a nem megfelelő körütekintés megnöveli a kockázat lehetőségét. A hivatástudat hiánya egyes jogászokban óriási problémákat vonhat maga után, főként, hogy ügyvédként – illetve jogásként –, mint a „jog doktorának” felelősségteljes munkát kell végeznünk, hisz a laikusok bíznak a szaktudásban, s az évek során megszerzett tudást megfelelően kell alkalmazni, s nem csupán a tekintéllyel járó elismerést bezsebelni.

²⁴ http://www.innocenceproject.org/Content/Larry_Peterson.php

²⁵ Idén immár második nyaramat tölthettem az Egyesült Államokban, ahol szerencsém volt találkozni John Waddockkal, aki egy Connecticut állambeli felügyeleti államügyész. Waddock tanulmányait a Hamilton Collegeban kezdte, majd mesterszakot szerzett a Columbia Egyetemen, ezt követően jogi képesítését a University of Connecticut (UConn) falai között szerezte meg. Választása azért esett a jogi szakmára, mert céljának tartotta, hogy hasznos, értékes tagja legyen annak a közösségnek, amelyben él és dolgozik. Mikor arról kérdeztem, mit gondol a leggyakoribb hibafaktornak a justizmordhoz vezető ítéleteknél, elmondása szerint ez mindig az adott ügytől függ, mégis kiemelte az elkövető egyetlen szemtanú által történő azonosítását, illetve a bizalmat, amit olyan tanúk vallomásaiba fektetnek, akik maguk is elkövettek valamely bűncselekményt.

A helyzetet tovább rontja, ha a vádlottat egy túlterhelt, inkompetens védő képviseli, aki nem készült fel megfelelően a tárgyalásra, vagy a szükséges nyomozást elmulasztotta.

Szélsőségesnek hangzik, de számos esetben fordult elő, hogy ittas, nem felkészült védőügyvédek képviselték a vádlottat, vagy nem kivételes esetekben a védő elaludt a tárgyalás során. Ám ez csak a jéghegy csúcsa, hisz ártatlan embereket ítélték már el más okból is, nem csupán a gyenge védelemnek köszönhetően.

Jellemzően elkövetett védői hibák:

- a) tárgyalás közben elaludt, nem tanúsított megfelelő figyelmet,
- b) nem járt utána a vádlott alibijének,
- c) nem vitatta meg az eredményeket szakértőkkel, illetve nem vont be szakértőket,
- d) nem jelent meg kihallgatásoknál vagy az eljárás egyéb lényeges szakaszaiban.²⁶

A következőkben Jimmy Ray Bromgard esetét részletezem, ahol nem meglepő módon a szemtanúk általi téves azonosítás, a nem megfelelő szakértői munka, és a gyenge védői munka hármasa játszott közre elítélésében.²⁷

Tényállás

1987. március 20-án egy tizenhét éves lány otthonába hatolt be az elkövető az ablakon át, ahol megerőszakolta áldozatát. Ezt követően az elkövető egy tárcát és egy kabátot eltulajdonított. Még az elkövetés napján orvosilag megvizsgálták az áldozatot. A rendőrség begyűjtötte az áldozat alsóneműjét, amelyen ondó váladékot találtak, valamint az ágytakarót, amin a szexuális erőszakot elkövették, amelyről szőrzetmintákat nyertek.

Azonosítás

Az áldozat által adott személyleírás alapján a rendőrség fantomképet készített az elkövetőről, amely alapján Jimmy Ray Bromgardot behívták „felismerésre bemutatás” azonosításra („line-up” azonosítás), amelyről videofelvétel készült. Az áldozat kiválasztotta Bromgardot, azonban a felvételtől egyértelműen kitűnik, hogy nem biztos benne. Ezen állítását a későbbiekben a tárgyaláson is megismételte.

Bizonyítékok

²⁶<http://www.innocenceproject.org/understand/Bad-Lawyering.php>

²⁷http://www.innocenceproject.org/Content/Jimmy_Ray_Bromgard.php

Az áldozat alsóneműjén talált ondó nem volt beazonosítható, a takaróról származó szőrzetminta pedig, a szakértő elmondása szerint megkülönböztethetetlen a Bromgardtól kapott mintától, valamint leszögezte, hogy egy a tízezerhez a lehetősége annak, hogy a szőrzet nem Bromgardtól származik. A korábbiakban már részleteztük, hogy a szőrzet azonosítás terén még nem alakultak ki olyan normák, amelyek alapján biztosra lehetne mondani, hogy két minta egyazon személyhez tartozik (lásd: Larry Peterson ügye).

Az áldozat tárcájából származó iratot ugyanabban az utcában találták meg, ahol Bromgard lakott. Hiába, hogy sem az elkövetés színhelyén, sem a tárcából származó papíron nem találtak ujjlenyomatokat amelyek a gyanúsítottához tartoztak volna, emellett Bromgard vallomása szerint az elkövetéskor otthonában aludt.

Védője nem járt utána a szakértői vizsgálatok eredményének, hogy azt cáfolja. Nem törődött azzal a ténnyel sem, hogy az áldozat mindössze 60-65%-ban volt bizonyos abban, hogy Bromgard az elkövető, végül pedig védence alibijét alátámasztó tanúkról sem gondoskodott. Végeredményben 1987 decemberében Jimmy Ray Bromgardot negyven év szabadságvesztésre ítélték, aki ekkor tizennyolc éves volt, és tizennégy és fél évet töltött ártatlanul börtönben egy brutális bűncselekményért.

Konklúzió

A jogászképzés nagy jelentőséggel bír az Egyesült Államokban, Magyarországon és a világ minden pontján egyaránt. Fontos, hogy ne csupán presztízs legyen a nevünk előtt szereplő „Dr.”, hanem minden jogász kötelességének érezze, a jogot nem ismerő laikusok védelmét és az igazság felderítését. Nézőpontom szerint magában a felsőoktatási rendszerben rejlő reformok segíthetnek. Egy gyakorlatiasabb képzési rendszer bevezetésével, amely a dogmatikai tudás mellett olyan tudásanyagot biztosít a hallgatók számára, hogy a hanyagság és hozzá nem értés fel se merülhessen esetleges hibaforrásként.

Ezen esetekben az elítélteknek a DNS azonosítás fejlődésének és az Innocence Projectnek köszönhetően sikerült igazságra lelniük, s bebizonyosodott ártatlanságuk, azonban az ellopott éveket, a fiatalságukat, s egykori életüket már semmiképpen sem kaphatják vissza.

V. West Memphis Three esete

Az előbbiek során részleteiben ismertetett hibatípusok után, hogy még teljesebb képet kapjunk a justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák mibenlétéről és gyakoriságáról, a következőkben egy olyan esetet vizsgálunk meg, amelyet a mai napig óriási média felhajtás övez és megosztja a társadalom véleményét. Ez az ügy, az arkansas-i „West Memphis Three” ügye, ahol három nyolcéves kisgyermek vesztette életét egy brutális gyilkosság eredményeként.²⁸

Kriminalisztikai szempontból látni fogjuk, számos, az előzőekben vizsgált szembetűnő hiányosság és probléma merült fel az ügygel kapcsolatosan, melyek ellenére három fiataalt ítélték el.

Tényállás

1993. május 6-án találtak rá három nyolc éves kisgyermek testére, akik különböző sérüléseket szenvedtek el, késsel bántalmazták őket és valószínűsíthető volt, hogy szexuálisan is bántalmazták őket, valamint egyiküket megcsonkították. Az áldozatok Christopher Byers, James Moore és Steven Branch.

A gyermekek eltűnését a szülők már korábban bejelentették, s kutató csoportokat is indítottak. A holttesteket Robin Hood Hill környékén, az erdőben találták meg a rendőrök. James Moore és Steven Branch testét egyaránt az erdőben egy vizes árokban találták meg, ahol a fejre, a torzóra mért számos súlyos sérülés nyomai voltak láthatóak. Mindkét gyermek csuklója a lábukhoz volt kötözve saját cipőfűzőjükkal. Moore-ral ellentétben Branch lehetséges, hogy szexuális erőszak áldozata is lett. A legsúlyosabb támadást és sérüléseket Christopher Byers szenvedte el; a gyermek testét megcsonkították, súlyos késszúrásokat szenvedett el, valószínűsíthető volt a szexuális erőszak, emellett ugyanazon pozícióban és ugyanabban az árokban találtak rá, ahol a másik két áldozatra.

Azonosítás

A hatóságok összefüggést véltek felfedezni a bűncselekmény és egyes vallási rituálék között. A környéken egyetlen személy volt, aki köztudottan a kelta kultúra híve, s a közvélemény szerint, a sátánizmus követője. Ő volt Damien Echols. Kihallgatása során, kikérték a véleményét; miért lehetett az egyik áldozat sokkal agresszívabb bántalmazás áldozata. Damien elmondta, hogy szerinte az egyik áldozatot jobban megcsonkították, és nemi

²⁸http://www.crimelibrary.com/notorious_murders/famous/memphis/index_1.html

szervét levágták. A nyomozók úgy ítélték meg, ez egy olyan többletinformáció, amelyet csak maga az elkövető tudhat. Annak ellenére, hogy az ügy óriási nyilvánosságot kapott, s ezen részletek ismertek voltak bárki előtt.

Bizonyítékok

Gyilkos fegyvert nem találtak a helyszínen, illetve az áldozatok ruhái és kerékpárjuk szintén az árokba voltak hajítva, melynek következményeként számos bizonyíték (mint ujjnyomok) megsemmisültek. Az egyetlen vérré utaló jelet a testek körül találták, miután azokat kiemelték az árokból. Hiába végeztek luminolos vizsgálatot, nem találtak elegendő, illetve megfelelő vérnymokat. Az egyetlen bizonyíték, amit még találtak egy tenisz cipő nyomata volt, azonban ez nem egyezett a későbbi három gyanúsított egyetlen lábbelijével sem.

Május 6-án, mikor a holttesteket felfedezték, egy hívás érkezett a Marion Megyei Rendőr főkapitányságra, mely alapján egy fiatal fiú, Aaron Hutcheson elmondása szerint szemtanúja volt a gyilkosságnak, vallomása alapján férfiakat látott az erdőben, akik spanyolul beszéltek, illetve látta, amint John Mark Byers végez a fiúkkal. Mivel a szemtanú folyamatosan változtatta vallomását (végül pedig a hatóságok által előzetesen letartóztatott Damient és barátját Jason Baldwint azonosította, ám ezt csupán Jessie Misskelley beismerő vallomás után, akiről köztudott volt, régóta ismerte a gyermeket, hisz sokszor vigyázott rá).

Egy újabb vallomást szerzett a rendőrség, Vicki Hutchesontól, aki elmondása szerint Damiennel és Jessievel részt vett egy pogány szertartáson telihold idején, ahová Damien vitte el őket egy Ford Fiestán (a vallomást a hatóságok felhasználták a tárgyalások során, annak ellenére, hogy a tanú nem tudta meghatározni a szertartás pontos helyét, sem azonosítani egyéb résztvevőket, emellett lényeges tény, hogy Damien Echols nem rendelkezik jogosítvánnyal, sem az említett autóval). Vicki Hutcheson végül beismerte, hogy csak kitalálta a történetet.

Egy harmadik személy, William Winfred pedig vallomásában elmondta, hogy hallotta, ahogy Damien Echols ittas állapotban beismeri a fiúk megölését. Később ő is beismerte, csupán hallomásból értesült Damien ügyvel kapcsolatos érintettségéről, s visszavonta vallomását.

Valószínűsíthető, hogy a hatóságok által felajánlott nyomravezetői díj erősen befolyásolta az előző személyeket, hogy a nyomozásban valamilyen módon részt vegyenek, emellett ezen vallomások vezették el a hatóságokat, ahhoz hogy kikérdezzék Jessie Misskelleyt.

Ez azért is lényeges mozzanat, hisz Jessie Misskelley a kihallgatása során beismerő vallomást tett, s tettestársként Jason Baldwint és Damien Echolst nevezte meg. A kihallgatással kapcsolatosan több probléma is felmerült, hisz a rendőrség nem rendelkezett Jessie édesapja által aláírt „Miranda jogairól”²⁹ való lemondó nyilatkozattal, ami alapvető joga minden állampolgárnak és kötelező kiskorúak kihallgatását megelőzően a szülő jóváhagyása. Ennek ellenére a bíróság mégis elfogadta a beismerő vallomást, sőt a három fiataalkorú elleni vád alapját képezte.

A vallomása alapján Jessie csak megfigyelőként vett részt a bűncselekményben, Echols és Baldwin voltak, akik megerőszakolták, majd megölték a fiúkat. Jessie állítása szerint, Echols egy bottal ütötte, majd megfojtotta az egyik fiút. Emellett folyamatosan változtatott vallomásán a bűncselekmény helyszínére való érkezéssel kapcsolatban, egészen pontosan háromszor. Továbbá második vallomásában, részleteiben előadta az áldozatokon elkövetett szexuális erőszakot, s állította, hogy egy barna kötéllel kötözték meg a gyermekeket.

A védelem oldalán két elismert szakember, Dr. Richard Ofshe –elismert pszichológus és a hamis beismerő vallomások szakértője – és Warren Holmes – hazugságvizsgálatok és kihallgatások szakértője – nyilatkozott.

Dr. Ofshe lényeges megállapításokat tett, átolvasva, illetve a felvételeket meghallgatva a Jessie vallomásáról, arra vonatkozóan, hogy a beismerés hamis:

- 1) Erőteljesen érezhető a kihallgató nyomozók befolyásolása, ennek következtében Jessie folyamatosan változtatott a vallomásán, s a narratív tény ismertetés teljes hiánya hallható (a nyomozók és Jessi között „kérdés-felelet” párbeszéd zajlott le)
- 2) Közel három óra hiányzott a felvételtől,
- 3) A kihallgató nyomozók megfélemlítő módszereket alkalmaztak a kihallgatás során,
- 4) Számos pontban eltérés mutatkozott a vallomás és a valóság között:
 - a) Jessie vallomása alapján az áldozatok és Jason Baldwin hiányoztak az iskolából, aminek ellenkezője jelenléti ívvel igazolható,
 - b) A vallomás alapján egy barna kötéllel kötözték meg az áldozatokat, valójában pedig saját cipőfűzőjükkel tették az elkövetők,
 - c) Jessie elmondása szerint, az egyik fiút egy bottal fojtották meg, az orvosi szakértői vélemény azonban nem tesz említést fojtogatásra utaló nyomokra,

²⁹ Vallomás tétel előtt a hatóságok kötelesek az ún. „Miranda-szabálynak” eleget tenni, ennek értelmében figyelmeztetni a terheltet, hogy nem köteles vallomást tenni; a vallomás tételét, illetve egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás bármely szakaszában megtagadhatja; ha megtagadta a vallomástételt, bármikor dönthet úgy, hogy mégis vallomást tesz; valamint abban az esetben, ha vallomást tesz – vagy bármely más információt szolgáltat a hatóságnak –, azt a későbbiekben bizonyítékként felhasználhatják.

- d) Végezetül pedig a vallomás alapján az elkövetés helyszínének ugyanazt a helyet jelölte meg, ahol a holttesteket megtalálták. A szakértői vélemény kimondta, hogy nem találtak vérnymokat, ami a bűncselekmény természetét figyelembe véve lehetetlen lenne, ha ténylegesen ez volt az elkövetés helye (testcsonkítás hatalmas vérveszteséggel jár).

Warren Holmes, a második elismert szakember vallomását az ügyben eljáró bíró, David Burnett, csak általánosságban engedélyezte, a szakértő korábbi tapasztalatai alapján.

A két szakértői vélemény jelentette a legerősebb bizonyítékot, mellyel cáfolni tudták volna a Jessie vallomására felépített vádatt, azonban végezetül a bíróság nem engedélyezte.

Bizonyítékként az áldozatok testén találtak egyes anyagrostokat, melyekhez mikroszkópileg hasonló szerkezetűt találtak házkutatást követően Jason Baldwin és Damien Echols otthonában. Ám későbbi vizsgálatok igazolták, hogy ezen anyagrostok azonosnak, illetve hasonlóknak tekinthetők bármely helyi áruházban megtalálható árú anyagával.

Narlene Hollingsworth és fia Anthony (aki korábban elítélt szexuális bűnelkövető), nyilatkozták, hogy autójukból látták Damient és barátnőjét május 5-én éjszaka, a holttestek megtalálásához közeli helyen sétálni, s elmondásuk szerint, Damien fekete ruhát viselt, ami mocskos volt. Meg kell említeni, hogy a gépjárműben összesen heten ültek, s közülük csak négyen voltak képesek azonosítani Damient és barátnőjét, a többiek elmondása szerint, túl sötét volt. Ez kiválóan mutatja, hogy még egy személy azonosítása is nehézkes volt az adott látási viszonyok alapján, nem hogy a fekete ruhán sár, vagy mocskok érzékelhető legyen.

Végül Michael Carson vallomása azon alapult, hogy Jason Baldwin beismerte neki a bűncselekményt. Burnett bíró megtiltotta a védelemnek, hogy a tárgyalás során nyilvánosságra hozza azt az információt, miszerint Carson LSD függő. A bíró indoklása az volt, hogy Carson nem állt kábítószer befolyásoltsága alatt a vallomás megtételekor.

Új bizonyítékok

Az elkövetés éjszakáján bejelentés érkezett a rendőrségre Marty Kingtől, a Mr. Bojangles Étterem menedzserétől, aki jelentette, hogy egy kábult, vértől és sártól mocskos fekete férfi ment be a női mosdóba, ahol legalább egy órát töltött. Az étterem a holttestekhez közeli helyen található. Az ügyeletes rendőrtiszt kiment a helyszínre, de mivel az már a megadott keresési területen kívül esett, nem ment be az étterembe. Miután az áldozatokat megtalálták, vérmintákat vettek a mosdóból, de ezek eredményei sosem kerültek elő.

John Mark Byerst, az egyik áldozat nevelőapját is kihallgatták, azzal a késsel kapcsolatosan, amelyet annak a forgatócsoportnak adott, akik dokumentumfilmet készítettek

az esetről. Elmondása szerint sosem használta az említett kést, és mindig biztonságos helyen tartotta, ahol Christopher nem érheti el. Vizsgálatok bebizonyították, hogy vért találtak rajta, ami megegyezett a saját és Christopher vércsoportjával, de Byers erre nem tudod magyarázatot adni. A kihallgatás során a kérdésre, hogy milyen gyógyszereket szed Byers, azt válaszolta csak Xanaxot és Zorinalt szed. Később azonban beismerte, hogy Tegretolt is szed, másik nevén Carbamazepine. Ezt a hatóanyagot találták meg jelentős mennyiségben Christopher vérében a halála után. Christopher orvosi adatai alapján ő is szedett Tegretolt, azonban Byers vallomása alapján, az eltűnése napján nem vette be.

Brent Turvey, kiváló törvényszéki szakember ingyen elvállalta az ügyet, s további új bizonyítékokra világított rá.

Újra vizsgálta a holttesteket, s Dr. Thomas David, törvényszéki szájszész segítségével megállapították, hogy a Steven Branch arcán található sérüléseket nem késsel okozták, hanem a sérülések valószínűleg harapásnyomok. Összehasonlították a három gyanúsított fognyomát, de nem találtak egyezést.

Továbbá lényeges elem, hogy három áldozatról van szó, akiket nehezebb kezelni, manipulálni, mint amikor csak egy áldozatról van szó, így nagy eséllyel ismerhették az elkövetőt. Emellett az elkövetőnek vagy elkövetőknek rendelkeznie kellett megfelelő helyismerettel a holttestek elrejtése és észrevétlenül történő elhelyezése végett, így mindenképp környékbeli személyt kell keresni, a szakértő megállapítása szerint.

A technológia fejlődésének köszönhetően egy 2008-ban tartott konferencián hozták nyilvánosságra neves szakemberek az ismert bizonyítékokon lefolytatott vizsgálataik eredményeit. A legmeglepőbb új információ Dr. Werner Spitz törvényszéki patológus és Dr. Richard Souviron törvényszéki odontológus vizsgálataiból származott, mely alapján minden bizonyossággal kijelentették, hogy a holttesteken talált állítólagos harapásnyomok és a testcsonkítás állati eredetűek. Ezáltal teljesen új értelmet nyert az egész ügy, hisz ezidáig a csonkítás képezte a vád alapját, miszerint az vallási eredetre utal.

Ezenkívül Thomas Fedor törvényszéki szerológus által az egyik áldozat cipőfűzőjén talált szőrzetet megvizsgálva egyértelműen megállapította, hogy az egyik vélt elkövetőhöz sem tartozik, azonban lehetségessé tette Terry Hobbs – Steven Branch mostohaapjának – az ügyben való érintettségét. Ezt a lehetséges verziót alátámasztotta a tény, hogy nem rendelkezett alibivel, letagadta, hogy a gyermekeket látta volna az eltűnésük napján – amit szemtanúk cáfoltak –, valamint John Douglas, az FBI profilalkotó szakembere is

alátámasztotta, amit már Brent Turvey is megállapított; az elkövető ismerte az áldozatokat és a bűncselekmény motívuma a büntetés, megtorlás volt.

Lényegi információt jelentett, mikor fény derült az ügyben esküdtként részt vevő Kent Arnold által elkövetett törvényszegésre. Damien Echols és Jason Baldwin tárgyalása során Jessie Misskelley vallomása kizárt bizonyíték volt, melyet nem használhattak fel, hiszen Misskelley megtagadta a vallomástételt. Kent Arnold azonban az esküdtszék tanácskozása során ezt releváns tényként hozta fel az ítélet meghozatala során.

Végeredményben a hosszú évek fáradtságos munkája megtérült, a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott fellebbezési kérelmet elfogadták, új tárgyalásra jogosultak az elítéltek – amelyre már szabadlábon készülhetnek –, s a meghallgatásukat az új bizonyítékokról immáron nem David Burnett bíró vezette.

Az új bizonyítékok ismertetésének elsődleges célja nem új gyanúsítottak előállítása volt, hanem hogy rávilágítsanak, milyen csekély – mondhatni nem létező – bizonyítékok alapján ítélték el három fiataalt.

Konklúzió

Összességében az ügyben lefolytatott nyomozás és eredmények több sebből véreztek. Elsőként a holttestek megtalálásának helyét azonosnak tekintették az elkövetés helyével. Tekintve az elszenvedett sérüléseket, amelyek óriási vérvesztéssel és fájdalommal jártak, a bűncselekményt egy olyan helyen követhették el, ahol nyugalomban és időt nem sajnálva valósították meg a bűncselekményt. A helyszínen szinte nem találtak vérnyomokat, valamint a kereső-csoport sem észlelt kiáltozást, sikoltozást, mikor az eltűnt gyermekek felderítésére indultak, s a holttesteken egyetlen szűnyogcsípést sem találtak, ami kizárt, ha az erdőben történt az elkövetés.

Elsőként levonható konklúzió, – ahogy azt már a Calvin Willis ügyben is láthattuk – minden bűncselekmény, melyben kisgyermekek érintettek, óriási nyilvánosságot kap. Ez esetben az elkövetés brutális módja még inkább felhívta a média figyelmét, ezzel hatalmas nyomást helyezve az eljáró hatóságokra. Tehát, megjelenik a média befolyásoló ereje, ami a tanúvallomásokban kitűnően tükröződik.

Jessie Misskelley beismerő vallomásából érezhető volt a hatósági kényszer és erőszak, a többszöri módosítás, téves megállapítások erőteljesen rávilágítottak annak hiteltelenségére. Lényegesnek kell tekinteni azt aényt is, hogy Jessie 72-es IQ szinttel rendelkezett, tehát a hatósági befolyásolás mellett a csökkent értelmi képesség is a hamis beismerés alapját képezte.

Emellett számos informátor (Narlene és Anthony Hollingsworth és Michael Carson) vallomása, ismerte az általuk korábban elkövetett bűncselekményeket, illetve a hatóságok által felajánlott nyomravezetői díj végett szintén megkérdőjelezhetőek (lásd: „Informátorok” rész).

A legsúlyosabb problémát mégis a hatóságok általi – az „Állami nyomás” részben tárgyalt – tipikusan felmerülő hibák jelentették a legnagyobb problémát.

A folyamatos nyomás gyakorlás és befolyásolás az azonosítási eljárások folyamán, emellett új bizonyíték megjelenése – Mr. Bojangles Étteremben talált vérnyomok, harapásnyomok, szakértői vélemények –, s annak hanyag kezelése, ami egy lehetséges új elkövetőhöz vezethetett volna. Mégis a hatóságok általi perszeverancia, makacs ragaszkodás egy verzióhoz – s ezáltal minden más lehetséges nézőpont teljes elutasítása –, miszerint a három fiatal követtel el a brutális bűncselekményt, rituális gyilkosság motívumaként³⁰ azt eredményezte, hogy három ártatlant személyt ítélték el, és a valódi elkövető(k) a mai napig szabadon járnak a társadalomban.

Arkansas állam és az Egyesült Államok számos pontján felmerült a kérdés a polgárságban, hogy egy jogállamban, hogyan lehetséges az, hogy bizonyítékok hiányában, s nem minden kétséget kizáróan ítéljenek valakit halálra, illetve életfogytig tartó szabadságvesztésre, a fellebbezési kérelmeiket sorra elutasítva, a szembetűnő bizonyítékokat – melyek alapján egyértelműen nem köthetőek a bűncselekményhez – figyelmen kívül hagyva. A majd húsz évig tartó küzdelem az igazság bizonyításáért rámutatott az amerikai igazságszolgáltatás legnagyobb deficitjeire és hiányosságaira, s remélhetőleg a West Memphis Three esete tanulságos volt az igazságszolgáltatás rendszere számára, s a jövőben nagyobb odafigyeléssel elkerülhető lesz egy hasonló justizmord születése.

³⁰ Hasonló eset történt hazánkban is, 1882-ben Tiszaeszláron, ahol egy Solymosi Eszter nevű lány eltűnésével a helyi zsidó közösséget vádolták, méghozzá azzal, hogy rituális emberölést követtek el. A hatóságok ebben az esetben is makacsul ragaszkodtak ehhez a verzióhoz, méghozzá gyermekek szemtanú vallomásai alapján.

Krúdy Gyula: A tiszaeszlári Solymosi Eszter, Magvető Kft., Budapest, 2003.

VI. Összegzés

Összegzésként munkámban röviden bemutatam, hogy annak ellenére, hogy nem sok közös pont található az angolszász és a kontinentális jogrendszerek, így az amerikai és magyar jogrendszer között, az eljárásjog (ezen belül a bűnügyek felderítése) jelentős hasonlóságokat mutat, így a már elkövetett hibákból mi magunk is sokat tanulhatunk.

Ezt követően megismerkedtünk a bizonyítékok jelentőségével, ezek típusaival, illetve a közvetett bizonyítékok fontosságával, rávilágítva arra a tényre, hogy minden egyes bizonyítékot megfelelő körültekintéssel és óvatossággal kell kezelünk.

Munkám gerincét az Egyesült Államokban az új DNS azonosítási technológia segítségével felderített téves ítéletekhez vezető kriminalisztikai hibák csoportosítása jelentette, mely alapján hasznos következtetéseket szűrhetünk le.

Így megtudhattuk, hogy a legveszélyesebb az egyetlen szemtanú által történő azonosítás, mely az esetek legnagyobb százalékában vezetett téves elítéléshez. Főként veszélyforrás, ha ez az állítólagos tanú nem más, mint maga az áldozat, hisz ne feledjük, a traumatikus élmény következtében a memória nagymértékben torzul, változhat, s emellett számos más tényező jelentkezik.

Megoldásnak az események rekonstruálását tekintem, ami igaz, nem minden esetben, de nagy százalékban segít a valóság felderítésében. Emellett ha más bizonyíték nem áll rendelkezésre a szemtanú vallomása mellett, nagyobb erővel kell közvetett bizonyítékok szerzésére törekedni, melyek szintén nagy információ tartalommal bírnak.

Továbbá szakemberek, mint pszichológusok bevonása (akár több szakvélemény kikérése) elengedhetetlen szempont kellene, hogy legyen, főleg azon esetekben, ahol gyermekek érintettek, mint szemtanúk.

A hamis beismerés második helyezettként jelenik meg művemben, amelyek kizárására épp úgy, mint az előzőekben a szakértői véleményt tekintem.

Azon esetekben, ahol maguk a szakértők, tehát mondhatni a “forenzikus tudomány” téved, álláspontom szerint az ellenőrzés lehet a megoldás. Akár egymás mellett folytatott párhuzamos, vagy egymástól teljesen független vizsgálatok lefolytatása biztosabb eredményt hozhatnak.

További esetleges hibák elkerülésére az eljárási – nyomozati rendszer módosítását látom célravezetőnek, növelve a fejlettebb technológia bevonását a bűnügyek felderítése céljából. További fejlesztéseket látok szükségesnek egy alaposabban, részletesebben kifejlesztett nyomozási rendszerben, ahol a középpontba helyezik az azonosítást, tehát, hogy ki követhette el

az adott bűncselekményt, és szintén lényeges a „milyen célból” kérdés megválaszolása. Emellett hosszabb időkeret engedélyezése az eljárás során szintén segítséget jelenthet.³¹

Az állami félrevezetés, nyomás, illetve az informátorokban rejlő veszély csökkentését, valamint beleértve az előzőekben említett egyéb hibaforrások elkerülésére lehetséges megoldást látok egy új szakterület kimunkálásában, új szakemberek képzésében.

Ezen szakemberek rendelkeznének a megfelelő jogi és egyben pszichológiai képesítéssel, és a nyomozati szakasz minden lényeges elemének ismeretében lennének, s tudásuk alkalmazásával “felügyelnék” az adott eljárást, a hatóságok munkáját (egyben a védői hanyagságot is), tehát független eljáró személyként jelennének meg az eljárás során, így eltérőnek kell tekinteni az ügyésztől, aki elsődlegesen a vád képviselőjét látja el. Ezen elképzelésem jelenleg csak elméleti síkon létezik, jövőbeni további kutatások szükségesek ennek az eredményességének megállapításához, de mindenképp egy kiaknázatlan területnek tekintem a jövőre nézve.

³¹ John Waddock amerikai államügyész véleményével megegyezően

Irodalomjegyzék

Badó Attila – Bóka János: Ártatlanul halálra ítélték, Nyitott Könyv, 2003

Badó Attila – Loss Sándor: Betekintés a jogrendszerek világába, E-press Nyomda Kft., Szeged, 2004.

Conrad, Clay S.: Jury nullification, The evolution of a doctrine, Cato Institute, Washington D.C. 2014.

Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2014.

Herke Csongor – Hautzinger Zoltán: Büntető eljárásjogi alapkérdések, AndAnn Kft., Pécs, 2013.

Houck, M.M. – Siegel, J.A: Fundamentals of Forensic Science. Elsevier, Amsterdam – Boston – Heidelberg – London – New York – Oxford – Paris – San Diego – San Fransisco – Singapore – Sydney – Tokyo, 2006.

Friedman, Lawrence M.: Law in America, A Modern Library Chronicles, New York, 2004

Tremmel F.-Fenyvesi Cs.-Herke Cs.: Kriminalisztika, Tankönyv és Atlasz, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.

Krúdy Gyula: A tisztaeszlári Solymosi Eszter, Magvető Kft., Ismeretlen helyen kiadva, 2003.

Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006

Visegrády Antal: Jogi alaptan, Egyetemi jegyzet, Pécs, 1996.

Wójcikiewicz, Józef: Forensics and justice. Judicature on scientific evidence 1993-2008.

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, 2009

Internetes források:

<http://www.innocenceproject.org/understand/Eyewitness-Misidentification.php>: Téves azonosítás szemtanúk által

http://www.innocenceproject.org/Content/Calvin_Willis.php: Calvin Willis esete

<http://www.innocenceproject.org/understand/False-Confessions.php>: Hamis beismerés

http://www.innocenceproject.org/Content/Eddie_Joe_Lloyd.php: Eddie Joe Lloyd esete

<http://www.innocenceproject.org/understand/Unreliable-Limited-Science.php>: Megbízhatatlan vagy nem megfelelő forenzikus tudomány

http://www.innocenceproject.org/Content/Alejandro_Dominguez.php: Alejandro Dominguez esete

<http://www.innocenceproject.org/understand/Government-Misconduct.php>: Állami félrevezetés

http://www.innocenceproject.org/Content/Bruce_Godschalk.php: Bruce Godschalk esete
<http://www.innocenceproject.org/understand/Snitches-Informants.php>: Informátorok
http://www.innocenceproject.org/Content/Larry_Peterson.php: Larry Peterson esete
<http://www.innocenceproject.org/understand/Bad-Lawyering.php>: Gyenge védői munka
http://www.innocenceproject.org/Content/Jimmy_Ray_Bromgard.php: Jimmy R. Bromgard esete
http://www.crimelibrary.com/notorious_murders/famous/memphis/index_1.html: West Memphis
Three esete